

Bakalářská práce

2012

Adéla Opelková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav dějin umění

Bakalářská práce

Zřícenina hradu Dívčí Kámen

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph. D.

Autor práce: Adéla Opelková

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 3

2012

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 24. 7. 2012

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Hynku Látalovi, Ph. D. za jeho pozornost, cenné rady, připomínky a trpělivost při mém vypracování bakalářské práce. Zároveň bych chtěla také poděkovat mé rodině, která mi byla během studia oporou.

České Budějovice, 24. 7. 2012

Anotace

Adéla Opelková

Zřícenina hradu Dívčí Kámen

Tématem bakalářské práce je historie a stavební vývoj jihočeského hradu Dívčí Kámen, který se nachází v blízkosti bývalého keltského oppida Třisov a dnes je majetkem městysu Křemže. Práce také mimo jiné obsahuje historii užívání hradu, který nechali vystavět rožmberští bratři Petr, Oldřich, Jan a Jošt – synové Petra I. z Rožmberka. Hrad byl založen v roce 1349, kdy Karel IV. udělil Rožmberkům právo k jeho výstavbě a ti jeho název poněmčili. Proto se o něm v pramenech můžeme dočíst také jako o Maidštejnu, Majdštejnu nebo Menštejnu. Již v roce 1541 se pak prameny o hradu zmiňují jako o opuštěném. Má práce je rozdělena na tři důležité části – pravěká historie, středověká historie a současný stav. V těchto kapitolách jsem se zaměřila na archeologické průzkumy v oblasti hradu, jeho založení, podobu stavby, chod a správu a v té poslední popisují podobu hradu, která se nám dochovala do dnešních dnů. Na hradě se dochovaly jak zdi palácového jádra, složeného ze západního a z východního paláce, tak i hradby horního hradu a jeho hospodářského zázemí. Naproti tomu okrouhlá hláska, původně stojící nad řekou na východním cípu staveniště, je zcela srovnána se zemí. Dále se zachovaly i zbytky několika bran, bašt a úzký vstupní koridor. Stále jsou znatelné trosky opevnění latránu.

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph. D.

Annotation

Adéla Opelková

The Castle of Girl's Stone

The theme of bachelor's thesis is history and building development of South Bohemian's castle Girl's Stone, which is close to former Celtic oppidum in Třisov and today is town Křemže's property. Thesis also among other things contains history about usage castle, built by brothers from Rosenberg Petr, Oldřich, Jan and Jošt – sons of Petr I. from Rosenberg. The castle was founded in 1349, when Karel IV. granted the right to its construction to Rosenbergs brothers and they Germanized its name. Because of them is the castle also known in the sources as Maidštejn, Majdštejn or Menštejn. Already in 1541 is in the sources the castle known as uninhabited. My bachelor's thesis is divided into three parts – primeval history, medieval history and current status. In these chapters I have focused on archeological surveys in the area of the castle, its foundation, appearance of buildings, operation and management and in the last chapter I had been describing how the castle looks in these days. Castle core consists from west and east palaces and its walls have been preserved, as walls of the upper castle and its economic background. But round tower standing above the river on the eastern tip of site is completely razed to the ground. Remains of several gates have been preserved, as remains of fortifications and narrow entrance corridor. Ruins of fortifications in latrán are still noticeable.

Supervisor: Mgr. Hynek Látal, Ph. D.

Obsah

1.	Úvod.....	8
2.	Hrad Dívčí Kámen.....	10
3.	Pravěká historie.....	11
4.	Středověká historie.....	16
	4.1 Založení hradu.....	16
	4.2 Stavba hradu.....	19
	4.3 Podoba hradu.....	21
	4.4 Chod a správa hradu.....	30
5.	Současný stav, stavební úpravy.....	35
6.	Závěr.....	41
7.	Seznam literatury, pramenů a zdrojů.....	43
	7.1 Seznam literatury.....	43
	7.2 Seznam pramenů.....	44
	7.3 Seznam elektronických zdrojů.....	44
8.	Obrazová příloha.....	45

1. Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala zříceninu hradu Dívčí Kámen. Mým cílem bylo sepsání krátké monografie o tomto objektu. Hrad se nachází nedaleko místa mého bydliště, a tak se už od dětství stával častým cílem rodinných výletů. V průběhu let jsem se postupně dozvídala jednotlivé informace o historii tohoto místa, a protože jsem se o historii zajímala už od malička, snažila jsem se o této rozměrné zřícenině dozvědět více. I když je hrad Dívčí Kámen jednou z nejrozsáhlejších hradních zřícenin u nás a má zajímavý původ (byl založen čtyřmi bratry pocházejícími z mocného jihočeského šlechtického rodu Rožmberků), nebyla mu v literatuře věnována podle mého názoru dostatečná pozornost. Po základním uvedení hradu v první kapitole popisují ve druhé kapitole pravěkou historii místa, na kterém se nacházelo několik fází prehistorického osídlení. V této kapitole se dále věnuji především archeologickým průzkumům, jež zde probíhaly již od 30. let 20. století, i když pouze pod amatérským vedením. Díky nálezům objeveným v průběhu tohoto průzkumu se na místo vypravil Dr. Josef Poláček z Jihočeského muzea a podrobil oblast hradního areálu důkladnějšímu archeologickému bádání. V roce 1966 mu pak o jeho výsledcích vyšla kniha s názvem „*Dívčí Kámen – hradiště z doby bronzové*“, která pro mě byla při sepisování druhé kapitoly velice přínosná. Do třetí kapitoly jsem se snažila shrnout středověkou historii, počínaje založením hradu. Zásadním zdrojem pro mne byla literatura od Dobroslavy Menclové (*České hrady II*), na jejíž práci později navázal známý český kastelolog Tomáš Durdík, který mimo jiné pro Národní památkový ústav v Českých Budějovicích provedl i stavebně historický průzkum části hradeb. V další podkapitole píše o samotné výstavbě. Stejně jako u většiny šlechtických sídel, i pro výstavbu Dívčího Kamene bylo důležité zvolit vhodné místo, které jeho stavebníci našli nedaleko dnešní obce Třísov na místě bývalého pravěkého osídlení. Další částí mé práce byla podkapitola o podobě Dívčího Kamene. Pro výstavbu obytné části byla zvolena bezvěžová dvoupalácová dispozice, jejíž výskyt se v době Karla IV. začala u šlechtických sídel rozmáhat čím dál častěji. I když si dvoupalácové jádro vyžádalo oběť v podstatném omezení obranné funkce, znamenalo pro hradní obyvatele výrazné navýšení obytného komfortu. Dále jsem se zaměřila na chod a správu. V této části jsem se zaměřila především na působení purkrabích na tomto hradě a zmínkách o něm v historických pramenech. V poslední kapitole se věnuji současnému stavu Dívčího Kamene, který byl velmi ovlivněn tím, že

v pozdějších letech neměl stálé obyvatel (už od počátku 16. století se o něm píše jako o opuštěném), neprobíhaly žádné dostavby a úpravy. Velmi se na jeho podobě podepsalo působení povětrnostních podmínek. Také kvůli nim se nám do dnešních dnů z kdysi mohutného hradu dochovala pouhá zřícenina, i když ve vzácně autentickém stavu, který popisují právě v poslední kapitole.

2. Hrad Dívčí Kámen

Hrad Dívčí Kámen, o němž se hovoří také jako o Menštejně či Maidštejně, je díky své rozloze jedním z nejrozsáhlejších a nejvýznamnějších hradních zřícenin v jižních Čechách. Pozůstatky hradu vedou po skalnatém návrší nad levým břehem řeky Vltavy, jež je obtékáné kličkou Křemežského potoka u Třísova na Českokrumlovsku. Od dob opuštění hradu na něm nebyly prováděny žádné nevhodné stavební ani jiné výrazné zásahy, a tak se dnes můžeme těšit z jeho mimořádně vzácného autentického stavu dochování (obr. 1, 2, 3).¹ V severozápadní části se ostroh výrazně proměňuje v úzkou skalní šíji, která je široká jen 3 – 4 m. Ve svojí jižní straně se skoro kolmo svažuje k protékajícímu Křemežskému potoku a na severní straně k řece Vltavě. V tomto místě se úzká skalní šíje opět proměňuje a to v převisech jako mohutný skalní masiv, který se nazývá Dívčí skála, jež se tyčí na svém vrcholu nad hrad Dívčí Kámen a poté se rozšiřuje v plošinu porostlou stromy.² Na úpatí zmiňované skalní stěny je vchod do jeskyně, jež byla do tohoto skalního bloku vyhloubena uměle za účelem proudění vody Křemežského potoka k hamru u Vltavy, který nechal postavit českobudějovický průmyslník a stavitel lodí Vojtěch Lanna.³

¹ T. Durdík, Hrad Dívčí Kámen (Maidštejn, Menštejn), in: V. Storm (ed.), Dívčí Kámen – Přírodní rezervace a historický vývoj osídlení, Křemže 2004, s. 62.

² J. Poláček, Dívčí Kámen – hradiště z doby bronzové, Č. Budějovice 1966, s. 5.

³ F. A. Heber, České zámky, hrady a tvrze – Jižní Čechy, Praha 2008, s. 65.

3. Pravěká historie

Z archeologických průzkumů vyplývá, že se na místě středověkého hradu nacházelo několik fází prehistorického osídlení. Na místě ostrožny byly nalezeny předměty z mladší doby kamenné a z doby bronzové.⁴ Je také dokázáno, že se zde v pozdější době usadili i Keltové a Slované.

Ve 30. letech 20. století na místě osídlení probíhaly první archeologické průzkumy, které učinil Václav Král z Třisova. V areálu hradu byly objeveny první pravěké nálezy, mezi kterými se údajně nacházelo i zlato. Václav Král směřoval své výkopy do prostoru hradního paláce a snad i latránu. Avšak co se dále stalo s jeho nálezy, není dnes známo, a tak se prvním pravěkým nálezem na Divčím Kameni, který byl bezpečně lokalizován, stal depot bronzových náramků (obr. 4), jenž byl objeven v roce 1946 při výkopech základu sloupu elektrického vedení v prostoru mezi hradním palácem a mohutným skalním masivem severovýchodně od hradu. I v pozdějších letech průzkumy pokračovaly. V šedesátých letech byl učiněn nález pravěkého džbánku s několika bronzovými předměty a přibližně 250 jantarovými korálky, který byl umístěn pod stříškou ze dvou kamenů na severním svahu hradiště. Tento důležitý objev, který byl následně umístěn do Jihočeského muzea, byl příčinou prvního odborného archeologického průzkumu v této lokalitě, který zde v září roku 1960 prováděl Dr. Josef Poláček z Jihočeského muzea. Ten vykopal blíže neznámý počet malých sond na západním svahu pod palácem hradu a dále také na severovýchodním svahu pod pozůstatky středověké hlásky, a našel v nich poměrně velké množství druhotně umístěné keramiky z doby pravěké (obr. 5). V této oblasti totiž Dr. Poláček předpokládal existenci hlavní přístupové cesty na lokalitu, která sem kvůli velkému sklonu svahu vedla vzhůru serpentínově. Průzkum této předpokládané původní cesty sondou č. 20 bohužel nebyl dokončen, tudíž tato problematika nemohla být dále řešena.⁵ Díky archeologickému výzkumu se přišlo na to, že na severovýchodním svahu byla využita terénní vlna, na níž bylo vystavěno pravěké opevnění. Účelem této fortifikace bylo chránit přístup na tomto jediném poměrně přístupném místě. Doposud stále viditelný val vystupuje v celkové terénní konfiguraci u střední bašty a vede dále v mírném oblouku ke strategicky položené skalní výspě nacházející se na východní straně. Na plošině ostrohu bylo vystavěno pravěké hradiště, jehož vchod je dosud patrný

⁴ J. Kuthan, Jižní Čechy – Krajina, historie, umělecké památky, Praha 1982, s. 66.

⁵ Chvojka, Pravěké osídlení (pozn. 1), s. 36.

právě pod středověkou (střední) obrannou baštou.⁶ Celý profil valu byl zjištěn užitím sondy č. 5, a i když nebyl bohužel publikován, mohlo se podle popisu zjistit, že byl val ve své horní části vytvořen z menších kamenů se zbytky malty, mezi kterými byla objevena vzácná keramika vytvořená ve středověku. Pod nimi autor výzkumu našel destrukci tvořenou většími kameny, promíšenou s pravěkými střepy. Dr. Poláček z toho vyvodil, že se rozhodně jedná o pozůstatek původní pravěké fortifikace, která byla postupem času na mnoha místech porušena vinou středověké těžby (obr. 6). V dnešní době nemůžeme vzhledem k absenci jakékoli důkladnější dokumentace a bez provedení revizního prozkoumání rozhodnout, zdali je Poláčková interpretace správná. Další takováto sporná situace nastává u sond, které pomohly odkrýt také jenom středověkou destrukci na dalších místech valu. Pravěká sídlištní vrstva pod středověkými pozůstatky byla nalezena v dalších sondách na severovýchodní straně ostrožny. Její mocnost byla místy rozličná a místy dosahovala až 85 cm.⁷ Po zkoumání celkové terénní situace je na některých místech zřejmé, že ostroh byl v pravěku rozdělen původně na nižší plošinu (kde se dnes nachází hradní nádvoří, které vede až k nejvýše položenému východnímu konci skály s hláskou) a na plošinu vyšší, kde je dnes zřícenina hradních paláců. Střední bašta sloužila k obraně brány pravěkého vchodu, tedy níže položené oblasti úseku. Je tedy zřejmé, že oblast ostrohu již dávno ztratila svůj původní ráz a návštěvníci dnes mohou vidět její pozměněnou podobu. V oblasti hradního nádvoří i palácové části probíhala ve středověku těžba kamene, který byl následně použit při výstavbě hradního areálu, včetně obvodových zdí opevnění. V místech, kde v souhlasném směru hradních zdí vytváří v bocích zbytky vytěžené skály podloží, můžeme vidět i skutečný, ale vyvýšený skalní základ, který vypovídá o původním charakteru (zejména členitosti a výšce) tohoto původně přírodou utvářeného ostrohu. Díky určení výšky vylámaného skalního podloží v místech nižšího nádvoří (asi 4 metry) a v palácové části (přibližně 6 až 7 metrů) můžeme určit maximální výšku původního podloží pravěkého skalního ostrohu přes 60 metrů nad hladinu řeky Vltavy. Jako další byl prováděn průzkum situovaný nad úbočí svahu na západní straně, konkrétně pod čelním obvodovým zdívkem palácové části. Palácová část čněla na ostrohu jako akropole, která se od sondovaných míst příkře svažovala dolů ke Křemežskému potoku. Ve všech vyhloubených sondách

⁶ Poláček, Dívčí Kámen (pozn. 2), s. 7.

⁷ Chvojka, Pravěké osídlení (pozn. 1), s. 37.

byly objeveny důkazy o pravěkému osídlení místa, postupem času druhotně přemístěné po svazích ostrohu.⁸

Hlavně v pozdějších letech věnoval Dr. Poláček svoji pozornost i jiným místům ostrohu, tedy zejména na jižní a jihovýchodní svah. Tři sondy umožnily objev relativně mocné sídlištní vrstvy na jižním svahu, která místy činila až 1,1 m. Podle výsledků této sondáže autor výzkumu vyjádřil názor, že celá oblast jižního svahu byla terasovitě upravena záměrně již v pravěku a to do šířky 9 – 10 metrů.⁹ Samotný hrad byl vystavěn ve středověku několik metrů nad pravěkým valem, čímž bylo pravěké opevnění středověkem ušetřeno, protože stavba středověkého hradu dosahovala k tomuto opevnění jenom okrajově. Právě tady se vzhledem k největší dochované ploše nacházela největší příležitost ke studiu původního pravěkého osídlení. Vytěžený středověký stavební materiál, který měl sloužit k vystavění fortifikace i budov, byl vyláman až do hloubky 4 metrů po celém hradním nádvoří. Na místě, kde se původně vytvářel skalnatý ostroh, zbylo jen vylámané skalní torzo, pouze na východním svahu zbyla nevylámaná skála, kde dodnes můžeme spatřit zbytky kruhové stavby hlásky. Od tohoto místa jde vytěžená plocha asi 85 metrů směrem na západ po délce ostrohu až k vyvýšené části hradu, tam, kde se nachází hradní paláce, dlouhé asi 65 metrů. Po severním obvodu byly skály využity jako výškové rozčlenění ve vyvýšené palácové části. Z těchto skal se do dnešní doby skála dochovala v podobě torza, které tvořilo základ pro výstavbu shodně vedených středověkých stěn. Největší naměřená šířka plošiny je v oblasti nádvoří, a to od jižní bašty k baště střední na severním obvodu hradu necelých 85 metrů, zatímco maximální naměřená šířka plošiny na místě palácové části je 53 metrů. Z těchto údajů můžeme vyvodit maximální délku plošiny, tedy tam, kde stávalo původní pravěké hradiště shodně se středověkou výstavbou – 150 metrů. Vyjma některých míst na jižní plošině jako je palácová část nebo v oblasti teras po obvodu, nám tyto naměřené délkové a šířkové rozměry naznačují, jaký je prostorový rozsah naprosté destrukce této plochy, která je hluboko pod původní úroveň skalní ostrožny. I přes toto zjištění můžeme docela spolehlivě z terénního utváření určit délku obvodu původního pravěkého osídlení na hradišti na přibližně 450 metrů. Díky povrchovému průzkumu terénu a sběru byla objevena druhotně přemístěná pravěká keramika i na strmém západním svahu v místech akropole. Zcela bez pochyb se dá tvrdit, že tento materiál tady byl rozptýlen ještě v období původního pravěkého osídlení, následně poté i

⁸ Poláček, Dívčí Kámen (pozn. 2), s. 9.

⁹ Chvojka, Pravěké osídlení (pozn. 1), s. 37.

druhotně rozptýlený kvůli výkopům pro základy středověkého hradu. Jelikož byla oblast v palácové části, zaujímající největší plochu pravěké akropole, ztracena vylámaním skály až do hloubky 7 metrů, byla provedena orientační sondáž těsně pod vnější středověkou zdí, která vedla souběžně s vysokou zdí palácovou. Pouze v těchto místech přechodu vrcholu k srázu svahu se dochovala původní plocha. Severovýchodní svah se jevil jako nejlépe přístupný potenciálním nepřátelům, a tak vyvstala nutnost postavit napříč tímto svahem mohutné kamenné opevnění, jehož celková délka byla 55 metrů, a které vedlo od skalního výběžku na východní straně ostrožny k dnešní zřícenině střední bašty. Většina z tohoto pevnění byla budována z volně rozetých balvanů a kamenů, původem z ruly, zatímco menší část stavebního materiálu byla získána lámáním. Ve zmiňované oblasti byly na zkoumané terénní vlně už z dřívějšíka vybudované chaty, které byly osídleny stále nebo jen sezónně. Vzhledem k celkovému charakteru terénu bylo jedinou možností vést pravěké opevnění na vrcholu terénní vlny, tedy shodně s chatami. Je velice pravděpodobné, že byla terénní vlna nastavena vrstvou zeminy a nad chatami, v jejich týlu, bylo vybudováno mohutné kamenné opevnění. Ve 14. století před našim letopočtem však do naší oblasti vtrhl kmen bojovných pastevců mohylové kultury a tím osídlení pravěkého hradiště na Dívčím Kameni znenadání končí.¹⁰

Díky archeologickým průzkumům máme z naleziště na Dívčím Kameni jeden z nejpočetnějších souborů bronzových předmětů z oblasti jihočeských výšinných sídlišť. V celém souboru nálezů je rozhodně nejvíce zastoupena keramika, jež se počítá do několika desítek tisíc kusů. Mezi ostatními zajímavými nálezy jsou miniatury sekeromlatů, na které se přišlo ve většině vykopaných sond (obr. 7). Důkazem obchodního kontaktu s baltskou oblastí jsou jantarové perly, které se tím řadí mezi nejvýznačnější nálezy na Dívčím Kameni.¹¹ K dalším konkrétním objevům se řadí tkalcovská závaží, torzo pece a s největší pravděpodobností měděné strusky, bronzové šídlo, bronzový nůž, trubička, zlomky jiného nože a kusy měděné hřivny, několik desítek zlomků struskovitě porézních metalurgických tyglíků, na nichž se vzácně dochovaly pozůstatky bronzoviny na stěně, dále je to osamocený úlitek nejspíše měděné suroviny, množství kamenných mlýnů a drtidel, 4 pazourkové hroty šípů, hroudy surové tuhy a více než 20 000 úlomků pravěké keramiky. Tento archeologický průzkum probíhající v letech 1962 až 1965 dokázal širokou souvislost s dalšími střeoevropskými kulturními oblastmi: Únětice – Větřov – Maňarovce –

¹⁰ Poláček, Dívčí Kámen (pozn. 2), s. 54.

¹¹ Chvojka, Pravěké osídlení (pozn. 1), s. 39.

Böheimkirchen – Straubing. Nalezené keramické misky zase poukazují na analogie z egejské kulturní oblasti z východního Středomoří.¹² Ve starší literatuře bylo na Dívčím Kameni pravěké osídlení datováno nejčastěji do starší doby bronzové, konkrétně do přechodného horizontu mezi starší a střední dobu bronzovou, zatímco objevené předměty z jiných pravěkých období byly zmiňovány jen zřídka. O těchto nálezech se začalo v publikacích psát teprve v posledních letech, bohužel konečného zhodnocení pravěkých objevů z Dívčího Kamene jsme se prozatím nedočkali. Při prozkoumávání nalezených archeologických předmětů, které byly uloženy v Jihočeském muzeu, došlo k rozpoznání několika časových období, která tak dokázala polykulturní osídlení zkoumané lokality.¹³

¹² Poláček, Dívčí Kámen (pozn. 2), s. 53-54 .

¹³ Chvojka, Pravěké osídlení (pozn. 1), s. 39-40.

4. Středověká historie

4.1 Založení hradu

Zcela ojedinělá pevnostní poloha našeho skalního ostrohu si ve 14. století vysloužila pozornost synů Petra I. z Rožmberka – Petra, Oldřicha, Jošta a Jana. Ti se rozhodli této polohy využít a postavit tady nový hrad. Povolení k jeho vystavění dostali od římského a českého krále, pozdějšího císaře Karla IV. v roce 1349.¹⁴ To bylo nutné proto, že povolování stavby fortifikací bylo po celý středověk výsadním právem (tzv. regálem) českého panovníka. Dívčí Kámen se řadí k těm typům hradů, jejichž povolení ke stavbě se díky šťastné náhodě dodnes dochovalo, dokonce na ní můžeme spatřit zavěšenou pečeť jejího královského vydavatele.¹⁵ Rozměry této listiny jsou 27,5 x 15 cm. Přeložením textu listiny Karla IV. do českého jazyka získáme tento obsah: „Karel, z boží milosti římský král, vždy rozmnožitel říše, a český král. Oznamujeme všem, že přihlížejíce k mnohým důkazům poctivosti, čistoty a vytrvalé věrnosti urozeného Jošta z Rožmberka, věrného našeho milého, jimiž se až doposud naší milosti se zjevnou pílí hleděl a v budoucnosti se ještě s většími důkazy věrnosti a dobrých vlastností bude hledět zalíbit, dovolili jsme za zvláštní přízně našeho majestátu, aby zmíněný Jošt, jeho bratři a jejich dědici směli a mohli postavit v Českém království hrad, nazvaný v českém jazyce Dívčí Kámen, zesílit a opevnit jej zdmi, příkopy, věžemi a jinými prostředky, jakož i stále pokračovat nepřerušovanými pracemi v jeho budování a zdokonalování bez ohledu na odpor nebo překážky ze strany kohokoliv. Zakazujeme proto všem a zejména pak hejtmanům, komořím, soudním úředníkům a sudím, baronům, rytířům, leníkům, vladykům, přísežným, měštům a obcím v našem Českém království, ať je to kdokoliv, chtějí-li před námi zůstat v milosti, aby řečenému Joštovi, jeho bratřím a jejich dědicům nebránili nebo nedali bránit pod jakýmkoliv úmyslem nebo záminkou ve stavbě uvedeného hradu a v ostatním, co jsme jim z královské náklonnosti dovolili. Tím spíše, aby jim a kterémukoliv z nich byli ve všem povoleném nápomocni pod hrozbou naší nemilosti, do které by upadl ten, kdo by se opovážil proti tomu něco podniknout. Na svědectví tohoto pořízení jsme poručili přivěsit pečeť našeho majestátu. Dáno v Mohuči léta Páně tisícího čtyřicátého devátého o Kalendách červencových (tzn. 1. července), ve třetím roce naší vlády.“ O pravosti této listiny se nedá pochybovat, ale můžeme si povšimnout chyby v datovací formuli. Je tam totiž

¹⁴ Kuthan, Jižní Čechy (pozn. 4), s. 66.

¹⁵ Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 62.

uvedeno datum 1. července roku 1349, jenomže v tu dobu Karel IV. nepobýval v Mohuči, ale ve Frankfurtu nad Mohanem. Kvůli tomuto objevu by se mohlo zdát, jestli naše listina nepatří mezi falza Oldřicha II. z Rožmberka (obr. 8). Její důvěryhodnost je ovšem potvrzena díky nahlédnutí do těch nejstarších soupisů rožmberských listin, v nichž je její existence doložena. Náš text byl dokonce dvakrát přepsán a můžeme jej nalézt i v rožmberském kopiáři, jenž je znám také jako Marientálský kodex, pocházející z období kolem roku 1380. Její regist byl zapsán mezi inventář rožmberského majetku při předání do rukou nového rožmberského vládce v roce 1418. Ohledně určení pravosti povolení ke stavbě hradu nám mohou pomoci dvě listiny vydané císařem Karlem IV. pro Jošta z Rožmberka a jeho tři bratry a vydané dne 1. června 1349 v Mohuči. Jestli vydal Karel IV. dne 1. června 1349 v Mohuči dvě listiny pro Rožmberky, je velice pravděpodobné, že vydal v tom samém městě a v tentýž den pro stejné adresáty také třetí listinu, která by právě obsahovala povolení ke stavbě hradu Dívčí Kámen. Dá se tedy předpokládat, že pisatel listiny napsal místo slova *junii* (latinsky červen) slovo *julii* (latinsky červenec).¹⁶ Text „menštejnské zakládací listiny“ se může zdát trochu nejasný ve vztahu k pojmenování vznikajícího hradu, protože použitá slova „aby mohli postavit v Království českém hrad, nazvaný v českém jazyce Dívčí Kámen“ vzbuzují zdání, že na tom konkrétním plánovaném staveništi už předtím stálo něco, co se jmenovalo Dívčí Kámen. V tom případě se dá tvrdit, že pojmenování bylo obecně tak známé, že nebylo nutné oblast výstavby tohoto rožmberského hradu blíže popisovat, například podle blízké obce, nebo zeměpisného útvaru, jako se stalo v zakládací listině jiného rožmberského hradu Helfenburka u Bavorova. V tomto povolení, vystaveném v kanceláři Karla IV. dne 21. 5. 1355, je poloha zakládaného hradu popsána takto: „Na hoře Malošín, jednu a půl míle od vesnice Vitějovice“. Udělení povolení ke stavbě středověkého hradu bylo, spolu s jinými výhodami, bráno jako odměna za vojenskou a především finanční pomoc, kterou králi Karlu IV. poskytl nejstarší z rožmberských bratrů Jošt z Rožmberka. Jošt se účastnil, spolu se svým příbuzným Jindřichem z Hradce, vojenských i diplomatických posláních po celé říši, souvisejících s prosazením volby Karla IV. za římského krále a bojem s jeho nepřáteli.¹⁷ Karel sice vydal Rožmberkům povolení k výstavbě rozlehlého hradu Dívčí Kámen (a poté v roce 1355 k hradu Helfenburk u Bavorova), ale když sám

¹⁶ Kubíková, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 71-72.

¹⁷ D. Měnclová, České hrady – II. díl, Praha 1976, s. 75.

pak nechal vystavět svůj hrad Karlshaus nedaleko rožmberského panství¹⁸ (vystavěný u obce Purkarec 7 kilometrů severně od Hluboké nad Vltavou mezi lety 1352-1357)¹⁹, rozhořela se proti němu otevřená sebevědomá vzpoura ze strany Rožmberků, a při jejím urovnání v červnu 1356 musely jak Rožmberkové, tak panovník, vynaložit velké diplomatické úsilí.²⁰ Zakladateli hradu Dívčí Kámen byli synové Petra I. z Rožmberka, jenž zastával funkci nejvyššího komorníka Českého království, a který zemřel 14. 10. 1347. Tento šlechtic měl se svou manželkou Kateřinou celkem pět synů – Jindřicha, Jošta, Petra, Oldřicha a Jana. Jindřich, nejstarší z Petrových synů bojoval po boku českého krále Jana Lucemburského a stejně jako on padl v bitvě u Kresčaku (27. 8. 1346). Po smrti Petra I. z Rožmberka dosedl na jeho místo rožmberského vladaře syn Jošt, který se díky svému novému postavení v rodině těšil čelnímu postavení, při společných jednáních a pořízeních tak byl vždycky jmenován na prvním místě. Ten pak také v letech 1347 až 1351 působil stejně jako jeho otec ve funkci nejvyššího královského komorníka. Jošt Rožmberský skonal 24. 6. 1369 a novým vladařem se stal jeho bratr Oldřich (+ 4. 3. 1390). Jeho pravděpodobně starší bratr Petr (+ 16. 11. 1384) se vydal na duchovní dráhu a během své kariéry dosáhl dokonce postu probošta královské kaple Všech svatých na Pražském hradě. Nejmladším z rožmberských bratrů-zakladatelů byl mezi syny Petra I. Jan (+ 1. 9. 1389).

¹⁸ V. Razím, Města a městečka jako opěrné body panství Rožmberků, in: J. Pánek, M. Gaži (ed.), Rožmberkové – Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, Č. Budějovice 2011, s. 224.

¹⁹ D. Kovář, Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka, Č. Budějovice 2011, s. 170-171.

²⁰ Razím, Města a městečka (pozn. 18), s. 224.

4.2 Stavba hradu

Poloha hradu Dívčí Kámen je zdánlivě nelogická, nedaleko sídelního rožmberského města Český Krumlov – obsah panovníkova povolení stavby se dá kvůli jednomu bodu vyložit poměrně dvojznačně. Podle něj je totiž velice pravděpodobné, že nešlo o založení na již dříve zastavěné ploše, ale o pouhou obnovu stavby starší, již existující, i tak ale hrad svým skutečným významem nepřekročil funkci administrativního centra panství. Ohledně doby svého vzniku a koncepce svých vznešených zakladatelů byla určena hradu důležitá funkce, jež zcela odpovídala jeho vystavěné podobě. Hrad byl pravděpodobně zamýšlen jako mocenská ukázka na hranicích rožmberského dominia Český Krumlov a klášterství ve Zlaté koruně. Vynecháme-li polemizování o pravdivosti či nepravdivosti vyhraněných tezí o klášteře Zlatá Koruna, jež měla symbolizovat, podle svého zakladatele Přemysla Otakara II., „královský štít proti Vítkovcům“, můžeme předpokládat, že mohli páni z Rožmberka v polovině 14. století a určitě i v dřívějších letech zeměpanský klášter chápat v určitém smyslu jako cosi negativního. Představoval rušivý prvek, jehož rozsáhlá oblast ležela v těsné blízkosti od jejich vlastního rezidenčního města, a který fungoval jako osten v zájmové sféře Rožmberků. Rozhodli se tedy demonstrovat své mocenské nároky, jejichž symbolem byl právě Dívčí Kámen. To ostatně dokládá i čin Jindřicha III., když nechal o půl století později zbořit nepřítelů významný hrádek Kuklov (také na hranici zlatokorunského klášterství), který mohl mít svou logiku a ne reálný význam odlehlého a malého hradu, který sice nebyl reálným symbolem moci (vojenskou silou), ale byl jím svou samotnou existencí.²¹

Již roku 1360 je zmiňován maidštejský purkrabí, což dokládá, že samotná stavba hradu probíhala nepochybně v poměrně dost krátkém časovém období. Z roku 1383 pochází první zmínka potvrzující existenci hradní kaple a to již byl hrad zcela bez pochyb úplně dostaven.²² Na seznamu vybavení kaple z roku 1501 byl stříbrný kalich, dvě ampule, misál, tři ubrusy na oltář, zvonec a letitý sešlý ornát.²³ Jak již bylo dříve řečeno, sloužil hrad jako mocensko-správní středisko panství, a nikoli jako rezidenční sídlo jeho stavebníků. V pozdější době se Dívčí Kámen zapsal do českých dějin díky význačné epizodě z roku 1394, kdy se stal jedním z rožmberských hradů, které posloužily pro

²¹ R. Šimůnek, R. Lavička, Páni z Rožmberka 1250-1520 – Jižní Čechy ve středověku, Č. Budějovice 2011, s. 80-81.

²² Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 62.

²³ Kubíková, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 74.

uvěznění zajatého českého krále Václava IV.²⁴ O tuto pro Václava nepříjemnou událost ve svém životě se zasloužil tehdejší vladař rožmberského domu, Jindřich III. z Rožmberka, otec známého falzifikátora Oldřicha II. z Rožmberka. Jindřich se roku 1393 postavil do čela skupiny šlechticů, kteří byli nespokojeni s Václavovou vládou. Roku 1394 se podařilo panovníka zajmout poblíž Berouna a následovně se dostal do rukou tohoto rožmberského vladaře. Tím započalo uvěznění Václava IV. na rožmberských hradech a v Rakousku. Celá historie se pak opakovala ještě v roce 1402, kdy byl Václav opět zajat, tentokrát svým bratrem Zikmundem Lucemburským, a poslán do zajetí na hrad Český Krumlov.²⁵

²⁴ Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 62.

²⁵ K. Tříška, Hrady, zámky a tvrze v Čechách a na Moravě, Praha 1986, s. 54.

4.3 Podoba hradu

Zastavěná plocha hradního areálu připomínala nepravidelný lichoběžník, který byl vykrojen působením potoka z většího zákrutu Vltavy (obr. 9). Užší strana lichoběžníka směřovala k východní straně a širší k západní. Na severní, větší, části této oblasti se rozkládal hradní ostroh, jenž byl na východní straně ukončen vysokou homolí, která se tyčila přesně nad soutokem Křemežského potoka a řeky Vltavy. Vyvýšená plocha byla spojená nízkým sedlem poměrně velkou plošinou na západě. Na straně jižní byla menší rovina, situovaná mezi příkrými skalními svahy ostrohu a potokem, na které v pozdějších dobách vyrostlo podhradí, na straně západní byl ostroh oddělen od strmého svahu naproti pouze úzkou roklí, kterou protékal potok.²⁶ Celý skalní ostroh působí jako přirozená, přírodou vytvořená pevnost, později vylepšená lidskými zásahy, díky čemuž se ze zdejšího hradu stalo jedno z nejodolnějších panských sídel. Důkazem toho je například opevněné předhradí na jižní straně dole pod hradem, tedy na plošině směřující ke Křemežskému potoku. Jeho podoba vypovídá o stavebnických dovednostech svých stavitelů a o tom, jak skvěle uměli využít podoby nabízeného terénu.²⁷ K celému areálu vedla pouze jediná přístupová komunikace, která se v Třisově stáčela směrem k východu od hlavní cesty. Ta vedla po levém břehu řeky Vltavy od Českého Krumlova přes Přísečnou a Zlatou Korunu až do Křemže, kde se otočila na severozápad na Netolice. Cesta odbočující z Třisova končila v kličce řeky Vltavy a neměla tudíž pokračování. Takže se stočila, na jihovýchodním konci hradního areálu překročila Křemžský potok a tím se dostala k první bráně, vybudované v ohradní zdi, a dále do ulicového podhradí.²⁸ Je velice pravděpodobné, že na jižní straně pod hradem už od počátku výstavby hradu ležel opevněný latrán, stále patrná fortifikace navazovala na spodní vnější hradní hradbu (obr. 10). Podél vodních toků po svazích celého ostrohu tedy vedla souvislá obranná linie, jež zároveň plnila funkci obloukovitě vedené zdi a vnějšího opevnění hradu. Dnes bohužel neznáme přesnou podobu ani počet domů latránu kvůli neexistenci archeologického průzkumu této oblasti a také kvůli tomu, že většinovým stavebním materiálem staveb na latránu bylo nejspíš dřevo. Vystavění latránu, který sloužil jako nejbližší provozní zázemí hradu, bylo architektonickým krokem typickým pro Rožmberky. Takováto opevněná osídlení, aniž by měla statut

²⁶ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 75.

²⁷ Heber, České zámky (pozn. 3), s. 65.

²⁸ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 75-77.

městečka jako u jiných hradů, se nacházela například v Českém Krumlově nebo Příběnicích.²⁹

Do dnešních dnů se nám v krumlovském archivu dochoval plán zříceniny Dívčího Kamene v takové podobě, jak jej vytvořili knížecí inženýři v roce 1798. Můžeme z něj vyčíst takové věci, které by nepoznalo ani zkušené a cvičené oko, jako například to, že se do hradního areálu mohlo vstoupit ze dvou stran – od východu (první brána) či od západu (třetí brána).³⁰ Hradební zeď podhradí vedoucí podél levého břehu Křemžského potoka se obracela směrem k severu a tam, kde se připojila k strmým skalnatým srázům východní homole, již zde hradní ostroh končil, se nacházela první hradní brána.³¹ Přibližně po padesáti krocích směrem na západ se nachází zbytky druhé brány. Vchody k oběma branám byly sledovány ze skalnatého výběžku, který vystupuje na jižní straně ostrohu a stoupá kolmo vzhůru a tím vytváří východní obrannou baštu hlavního hradu.³² Druhá vstupní brána umožňovala přístup do rozšířené části latránu, z něhož se zase na jihozápadní straně mohlo vycházet ven. V těchto místech byla hradební zeď sevřena hradbou latránu z pravé strany a potokem z levé strany a tím se dostala do úzké uličky. Potok si tu hledal svou cestu úzkou roklí.³³ Po levé straně se tyčí do výšky skála, na jejímž vrcholu se rozkládá hrad. Z této strany skály se svažovaly dolů terasovité valy (jeden nad druhým), které zapříčinily, že se nepřítel tudy nemohl dostat dovnitř do hradu, protože by případné útočníky zavalila spousta kamení, a tím by se jim znemožnil postup. V relativně dobrém stavu se dochovala dlouhá kamenná předprseň sloužící jako spojovací prvek třetí brány se čtvrtou.³⁴ Přístupová komunikace do hradu se tedy stočila k východu a rozšířeným prostranstvím lemovaným z obou stran ochozy z hradebních zdí vedla ke čtverhranné, dovnitř otevřené vstupní věži. Ta měla průjezd s plochým stropem a dvě patra a za ní už se nacházelo opevnění horního hradu. Spadala pod kontrolu vrátnice, která na ní shlížela z vyvýšené terasy po levé straně. Za průchodem této věže se příchozí dostal do úzkého koridoru, který stoupal vzhůru směrem k hradu, a byl uzavřen vysokou hradební zdí zprava a tarasní zdí zleva. Koridor vedl k další bráně, jež byla otevřená a v ohradní zdi rozšířeného předbraní, a odtud návštěvník došel kolem vrátnice k třetí bráně, za níž se konečně nacházelo rozměrné nádvoří patřící k hornímu hradu. Třetí brána měla podobu hranolu a stejně jako jedna

²⁹ Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 68.

³⁰ Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 60.

³¹ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 77.

³² Heber, České zámky (pozn. 3), s. 65.

³³ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 77.

³⁴ Heber, České zámky (pozn. 3), s. 65.

z předchozích vstupních bran byla i tato otevřená dovnitř a opět měla průjezd s plochým stropem, další plochý strop rozdělával dvě patra, která byla zastřešena sedlovou střechou. Po vstupu do předhradí, v plochém sedle mezi oběma vyvýšeninami, byly po pravé straně vybudovány stavby, jež byly určeny k provozním a hospodářským účelům. Byly vystavěny téměř po celé jižní straně předhradí a vedly skoro až k vyvýšenině na východní straně staveniště, na které stála velká okrouhlá věž o průměru přibližně 10 metrů a tloušťce zdi skoro 3,5 metru. Tato hláska hlídala přímo nad první branou vstup do latránu.

Na protějším západním výběžku staveniště bylo vybudováno obytné jádro hradu, které mělo spolu se svými hradebními zdmi tvar lichoběžníka o délce 60 metrů a šířce 23 metrů po západní straně, k níž přiléhal původně dvoupatrový palác (obr. 11, 12). Na nádvoří před palácem se mohlo vstoupit branou v protější, východní ohradní zdi. Ještě ve 14. století probíhala na hradě druhá stavební etapa, ve které vzniklo další křídlo, tentokrát na východní straně, takže hradní jádro se pak skládalo ze dvou obytných paláců po užších stranách lichoběžníka a nádvoří, které paláce oddělovalo. Křídlo mělo střední chodbu širokou úplně stejně, jako byl vstup, vyzděný z kvádrů, ke kterému byla zvenčí připojena brána se sedilem³⁵ (výklenkové sedátko, většinou architektonicky pojednané; u hradů užíváno především v kaplích a v průjezdech bran)³⁶ po boku. Samotná brána se do dnešních dní nezachovala, ale podle velkého výškového rozdílu mezi úrovní obytného jádra s paláci a předhradím se dá předpokládat, že zdejší vstup minimálně připomínal ten, jaký býval na Českém Krumlově, a v pozměněné podobě zřejmě také na hradech Rábí a Choustníku. Stejně jako na Krumlově i zde byl výškový rozdíl nejspíš vyřešen použitím schodiště, které bylo zřízeno v asi patrové stavbě, jež byla připojena k severní hradbě předhradí. Schodiště vedlo do prvního patra, které bylo spojené se vstupem do obytného jádra mírně stoupajícím mostem ze dřeva, jehož poslední část byla padací. Tato stavba v předhradí pravděpodobně sloužila jako tzv. „máselnice“ na Českém Krumlově, kterou i s mostem do horního hradu zvětšil neznámý malíř. Hlavním motivem malby byla symbolická rozluka jednotlivých větví rodu pánů z Růže.³⁷ Máselnice byl zvláštní typ okrouhlé věže, skládající se ze silnější spodní části a nad ní užší nástavby, kterou lemoval ochoz. Díky podobnosti v siluetě se zařízením na výrobu másla si vysloužila svůj název.³⁸

³⁵ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 77.

³⁶ T. Durdík, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 2000, s. 496.

³⁷ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

³⁸ Durdík, Ilustrovaná en. (pozn. 36), s. 355.

Západní palác vznikl dříve, než východní, a byl původně dvoupatrový (obr. 13, 14). V každém poschodí se nacházely tři místnosti se středním průvlakem a s plochými stropy, okna se dala otevírat a dveře vedly do nádvoří.³⁹ Rozměrná okna, která osvětlovala trojici světnic v každé úrovni, vedla až do druhého patra pouze do vnitřního nádvoří a to z čistě obranných důvodů.⁴⁰ Ve druhém patře byly nalezeny zbytky kamenného krbu, jenž stával v koutě na straně směrem do nádvoří. V prostřední místnosti bylo dřevěné schodiště, které spojovalo jednotlivá podlaží, a ve třetí stavební etapě jej stavebníci nechali protáhnout do právě vystavěného patra třetího. Po celé ploše tohoto nového patra byl rozlehlý sál s okny, která byla tentokrát už ve všech obvodových zdech. V severovýchodním rohu byl hned vedle kamenného krbu rozměrný půlkruhový pás, kterým se do sálu otevíral polygonální arkýř, jenž dosahoval výše ochozů, postavený v té samé době, jako byly zvýšeny ohradní zdi dvora. Když posoudíme podobu a orientaci arkýře, je celkem jasné, že zrovna v těchto místech bývala hradní kaple.⁴¹ Tato malá sakrální místnost byla zaklenuta žebrovou klenbou. D. Menclová se domnívala, že její architektonické prvky dokládají, že k dokončení kaple došlo chvíli před první psanou zmínkou o ní, a ta pochází z roku 1383 (obr. 15). K vytápění místností paláců sloužily krby (jako již zmiňovaný krb ve druhém patře) i kachlová kamna, což dokazují zbytky kachlů nalezených při archeologickém výzkumu A. Hejny.⁴² Na jedné dodnes bohužel nedochované kachli velkého formátu s rožmberskou růží, jsou vyobrazeni medvědi společně s andělem. Znázornění medvědů jako štítonošů bylo ale v heraldickém povědomí používáno až s nástupem rožmbersko-oršiniovského znaku po roce 1556, teda za Viléma z Rožmberka.⁴³ Protilehlé křídlo, které bylo stavěno ve stejném období jako sál a kaple, bylo vevnitř nejspíše stejně členěné, jako západní křídlo. Nad přízemím vedla 2 metry široká chodba s valenou klenbou a plochostropé místnosti byly po jejích stranách. Také tu byla tři patra, o kterých ale dnes nevíme nic konkrétního, protože byla příliš poškozena.⁴⁴ V přední části křídla přímo za průchodem byly, kromě zaklenutého průjezdu, světnice, sklepy a komory. Jejich okna směřovala dovnitř, do nádvoří. Vypadá to, že toto křídlo obývali úředníci a služebnictvo.⁴⁵

³⁹ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

⁴⁰ T. Durdík, V. Sušický, Zříceniny hradů, tvrzí a zámků – Jižní Čechy, Praha 2002, s. 71.

⁴¹ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

⁴² Durdík, Hrad Divčí Kámen (pozn. 1), s. 64.

⁴³ V. Brych, Kachle s motivem pětilisté růže (pozn. 18), s. 198.

⁴⁴ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

⁴⁵ Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 63.

Oba obývané paláce byly po dostavění otočeny průčelím a také v nižších patrech jedinými otvory směrem do nádvoří, které bylo z boků obeháno vysokými zdmi, jejichž ochozy byly na stejné úrovni jako podlahy třetích pater obou paláců. Prostor nádvoří byl náležitě urovnán a skála byla v severní části odlámána, protože vyčnívala nad úroveň. Nádvoří nesloužilo k hospodářským, ani vojenským účelům, jelikož vstupní průjezd vedoucí na nádvoří, byl příliš úzký a nízký na to, aby tudy někdo projel na koni či s vozem. Takže je celkem jasné, že tento prostor sloužil vnitřnímu provozu obytného jádra hradu, což se dá poznat i z jeho začlenění do zevního opevnění.

Okolo obytné části hradu se rozléhal ze začátku pouze úzký parkán (vyjma předbraní na východě) na severní a západní straně, jenž se na jihu proměňoval v rozšířené prostranství. K tomuto obytnému jádru přibyla v druhé stavební etapě fortifikace přístupové cesty na hrad a kamenná hradba latránu, jež byla protažena na severní straně ve svahu nad řekou až k úzkému skalnatému hřebeni, který spojoval skalní ostroh s další částí pohoří.⁴⁶ Ke zmenšení šance na prolomení celého pásu opevnění a k zajištění plynulého pohybu vojenské posádky po celém obvodu opevnění sloužil parkán. Pokud by však došlo k prolomení hradby parkánu při její patě, pak by útočníci skončili minimálně pod hlinitým nebo kamenitým násypem parkánového tělesa. Pro zachování průchodnosti parkánového opevnění byly v nejspodnější části parkánu vystavěny klenuté průchody pro případ, že by do parkánu zasahovaly nebo byly později přistavěny různé stavby.⁴⁷ Dále byl pak v první polovině 15. století na severní straně hradu prodloužen parkán až k východní homoli ostrohu, kde stávala okrouhlá hláska, a jeho obranná funkce byla posílena dvěma čtverhrannými baštami,⁴⁸ jež byly vybudovány za účelem ochrany příkrých svahů nad údolím s řekou Vltavou. Z tohoto směru je vysoký svah hustě zarostlý jehličnatým lesem a obráncům hradu tím byl odepřen jakýkoli výhled na krajinu vltavského údolí.⁴⁹ Čtverhranné dělostřelecké bašty jsou i přes svoji zajímavost dodnes nedocenené a představují analogické rožmberské stavební podniky typické pro konec období husitských válek (např. Zvíkov, Choustník). Podobné postavení bašt bylo nejspíš zvoleno i na hradě Příběnice, který měl od roku 1420 husitskou posádku a když se později dostal opět do držení Rožmberků, tak jej v roce 1437 nechal Oldřich II. z Rožmberka zbořit. Jestli by se takovéto datování dělostřeleckých bašt na Dívčím Kameni ukázalo jako správné, byly by tedy řazeny do

⁴⁶ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

⁴⁷ T. Durdík, Ilustrovaná en. (pozn. 36), s. 421.

⁴⁸ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

⁴⁹ Heber, České zámky (pozn. 3), s. 66.

nejstaršího horizontu katolické reakce na progresivní vývoj obléhacího dělostřelectva v období husitských válek. V případě plochostropých pravoúhlých bašt, jež měly štěrbinové střílny, se zdá, že byly na začátku předem k nezdaru odsouzené cesty, jež by měla nalézt takové řešení fortifikace, které by bylo připravené na řečený rozvoj artilerie a opět mohlo zajistit hradům důležitou ochranu. V místech nad první branou, v jihozápadní rozšířené části parkánu, byla kolem roku 1479 postavena stavba o jednom patře, jejíž konkrétní funkce nám dodnes není jasná. Vznikla v období, kdy byl na hradě purkrabím Kuneš z Machovic a prováděl zde větší přestavby.⁵⁰

Na Dívčím Kameni byla i velká čtverhranná bašta, která stála na jižní straně, kde pata skály zasahovala do latránu, a chránila hrad. Přístup k ní byl původně zřejmě asi z předbraní druhé brány hradu. Nejširší a nejpečlivější byla fortifikace hradu směrem na západ, odkud hrozilo největší nebezpečí, protože protější stráň oddělovala od obytné části hradu pouze úzká rokle potoka. Podle dochovaných zbytků a plánu knížecích inženýrů z roku 1789 se ve svahu, kromě Křemžského potoka, nacházely ještě minimálně tři hradební zdi. Nejspodnější zeď, která lemovala břeh potoka, měla s největší pravděpodobností bránu, kterou se dalo vstoupit jak směrem nahoru k hradu, tak i přes most za potok ven z hradního areálu. Tyto hradební linie byly skoro rovnoběžné a na severní straně vedly na stěnu nižšího skalního sedla, které spojovalo zbylou část hřebene s naším hradním ostrohem.

Na hradě Dívčí Kámen se nedochovaly skoro žádné architektonické detaily, jen na pár místech bychom mohli vidět zbytky ostění oken, jež byla zasazena v hlubokých výklencích s postranními sedátky. Profil těchto oken, tedy pravoúhlý ústupek oddělující dva výžlabky, je totožný s profilovanými okny v tzv. domě kanovníků nacházející se na hradě Karlštejn a ještě dalšími okny jiných profánních budov pocházejících z té doby, jako například v měšťanských domech v Praze. Obzvlášť charakteristickým slohovým prvkem jsou omítkové rámy kolem oken a dveří z hlazeného štuky, objevené v průčelí novějšího, tedy východního paláce hradu.

Díky průzkumu vnitřního jádra víme, že stavba vznikala ve dvou nepříliš vzdálených stavebních etapách. Do první stavební etapy patří obytné jádro s ohradní zdí a západním palácem o dvou patrech v západní části pravidelného pravoúhlého nádvoří. Tyto původně nejstarší části jádra byly postaveny v období mezi lety 1350 až 1360. Do druhé stavební etapy se řadí pozůstatek hradní arkýřové kaple, který byl objeven ve třetím patře západního obytného paláce. Jak už bylo jednou zmiňováno, první zmínka o zdejší

⁵⁰ Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 64.

kapli pochází z roku 1383 v souvislosti s událostí, kdy se rožmberští bratři Jan a Petr, kteří získali po dělení majetku hrad Dívčí Kámen do svého držení, rozhodli odtrhnout obec Třisov od újezdské fary (k té doposud příslušel) a připojili ho k faře v Křemži. Aby na tom náhodou újezdský farář netratil, slíbili mu za to jako náhradu roční plat.⁵¹ Poddání hradu Dívčí Kámen i s hradní kaplí byli osvobozeni od všech daní, které do té doby museli platit křemžské faře, a zároveň slíbil křemžský farář, že příslušné čeledi bude zdarma sloužit všechny svátosti a pohřby. Rožmberská vrchnost mohla mít na hradě kaplana, který směl přijímat obdarování, aniž by o tom křemžský farář věděl, avšak třisovští obyvatelé neměli za to docházet o svátcích do kaple na hradě, aby tím kostel a křemžský farář nebyli zkráceni.⁵² Z pozdějších úprav hradu dokážeme v dnešní době s dosud známými informacemi rozpoznat především zlepšování obranných prvků provedených pravděpodobně ve druhé třetině 15. století. To se týkalo hlavně parkánu na severní straně ostrohu, který byl prodloužen podél severní hradby předhradí, a zároveň byla posílena jeho obranyschopnost přistavěním dvou čtverhranných dělostřeleckých bašt. Ještě větší obranná bašta lichoběžného půdorysu byla vystavěna na jižní straně pod třetí bránou na skalce sahající až do prostoru latránu.

Dívčí Kámen se řadí k jednomu z nejvýznamnějších šlechtických hradních novostaveb pocházejících z doby Karla IV. Čtyři rožmberští bratři byli jistě významní stavebníci, a tak ani oni neunikli dobovému trendu a pro podobu jádra svého hradu užívali módní dvoupalácovou dispozici, podle které byl později stavěn o několik let později i sesterský hrad Helfenburk u Bavorova. V porovnání s ostatními analogickými stavbami můžeme tvrdit, že v rámci možností stavebníků patří jádro Dívčího Kamene k nejvýstavnějším, nejrozměrnějším a nejnáročnějším stavbám svého druhu. Jediný rozdíl je v řešení vstupu. Na Dívčím Kamenu je brána tvořena tak, že ji tvoří průjezd vedený středem východního obytného paláce, zatímco u většiny ostatních hradů prolamuje jednu z hradeb, které spojují paláce. Tato bezvěžová dvoupalácová dispozice je jedním z nejvýznamnějších produktů ve vývoji české hradní architektury své doby. V klidné době pozdně lucemburské nenutily tehdejší poměry stavebníky a majitele hradů k neustálému zlepšování obranyschopnosti jejich staveb, protože je prakticky nikdo neohrožoval, a tím byl umožněn rozvoj obytných a reprezentativních částí hradů. A tak vznikla dispozice dvou pravidelných palácových staveb, které byly skoro či téměř totožné. U těchto paláců bylo pravidlem, že, pokud si terénní podmínky nevyntily jiné

⁵¹ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 79.

⁵² Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 64.

řešení, měly pravidelný obrys. Jejich obranné schopnosti tedy zůstávají na pasivní úrovni. Tím, že se v obytných křídlech výrazně navýšil počet reprezentačních a obytných prostor, mimo jiné i drobných kaplí, se velmi výrazně zvýšila úroveň obytného standardu.⁵³ S dvoupalácovým řešením se na šlechtických sídlech upřela pozornost i na podobu a utváření hradního nádvoří, které mělo do té doby funkci ryze účelového prostoru, který po dostavění všech potřebných objektů prakticky v prostoru hradu zbyl.⁵⁴ Ale v této době se upravené pravidelné nádvoří stalo běžnou součástí podoby hradu. Užití dvoupalácové dispozice se v Čechách začalo uplatňovat už ve druhém desetiletí 14. století a v době Karla IV. již toto řešení tedy zažívalo svůj rozkvět a patřilo mezi módní a prestižní hradní typ. Pro vývoj české hradní architektury to znamenalo zásadní skok ke kvalitativní přeměně hradu v zámek.

Výstavba bezvěžové dvoupalácové dispozice pro jádro hradu znamenala v případě tak rozlehlé stavby i určitá omezení. Jak již bylo řečeno, zaměřením se na reprezentativní a obytnou složku jádra za účelem zvýšení úrovně pohodlí byla výrazně snížena obranyschopnost hradu, což ale v klidné době svého vzniku nepředstavovalo žádný výrazný problém. Pravděpodobně spíše realisticky přemýšlející rožmberští bratři zakladatelé to, stejně jako na sesterském hradu Helfenburku u Bavorova, jistě neshledávali žádoucím.⁵⁵ I když se nově vylepšená fortifikace na Dívčím Kameni (podobné opevnění se nacházelo i na Zvíkově a Choustníku) řadila k počátečním reakcím katolické strany na zásadní vývoj ve vojenství tehdejší doby, byla spíše konzervativní a ve srovnání s opevněním využívaným husitskou stranou i méně kvalitní.⁵⁶ Mimo vlastní jádro hradu užívané pro jejich potřebu, požadovali stavebníci na hradě i další četné budovy a výbavu, nutné pro plnění dalších funkcí, které Dívčí Kámen měl, a měla sloužit k zajištění jeho nepřiliš náročného chodu. Právě kvůli těmto nárokům tady vznikla výrazná kombinace bezvěžového dvoupalácového jádra s rozlehlým výstavným předhradím a zesíleným vnějším opevněním. V průběhu řešení těchto hradních částí byly použity především eklekticky různé prvky běžné v rámci dosavadní hradní architektury. Stejně jako v případě Helfenburku u Bavorova byla i do maidštejnského opevnění zakomponována okrouhlá hlásná věž, ale i na Dívčím Kameni byl její účel spíše doplňkový a její existence spíše vyplynula z použití módní bezvěžové dispozice hradního jádra, a proto se asi stavebníci shodli na tom, že by věž,

⁵³ Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 67.

⁵⁴ T. Durdík, Encyklopedie českých hradů, Praha 2005, s. 84.

⁵⁵ Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 68.

⁵⁶ T. Durdík, Rožmberské hrady (pozn. 18), s. 186.

pravděpodobně i kvůli svému symbolickému významu, na Maidštejně být měla. Pozdější stavební úpravy byly především údržbového charakteru, a jestli v jejich průběhu došlo na výstavbu nových objektů, měly pravděpodobně jen provozní funkci.⁵⁷

⁵⁷ Durdík, Hrad Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 68-69.

4.4 Chod a správa hradu

Po dokončení stavby hradu Dívčí Kámen a jeho zabydlení rožmberskými úředníky, zbrojnoši a čeledí, sloužil jako správní centrum rožmberského panství Dívčí Kámen, o kterém se v dobových středověkých pramenech píše jako o Majdštejně. V urbáři z poloviny sedmdesátých let 14. století, jenž obsahoval soupis rožmberského zboží, jsou napsány tyto vesnice, které ve své době k panství patřily: Třisov, Vrábče, Planá, Homole, Kroclov, Holubov, Krásetín, Opalice, Záluží, Čertyně, Jamné, zatím neidentifikovaná ves Borzie (možná Bory?) a dvůr Pyennyk (Pěník?). I když už v roce 1543 byl stav hradu Dívčí Kámen ne příliš jasný, patřily k jeho panství vesnice: Žabovřesky, Radošovice, Čakov, Plástovice, Jankov, Dehtáře, Kaliště, Brloh, Rojšín, Nová Ves, Střítež, Litoradlie, Homole, Planá, Kroclov, Třisov, Vrábče, Chlumeč, Čertyně, Záluží, Holubov, Krásetín. Ale už o tři roky později byly všechny tyto zmíněné vesnice v urbáři zapsány jako součást panství Český Krumlov.

Stálou posádkou hradu byli purkrabí, vojenská posádka a několik dalších rožmberských zaměstnanců. Ohledně funkce purkrabího, tím nejstarším známým byl Jindřich Kocovec ze Svržna, o němž existuje zmínka z roku 1384. Dále to byl v letech 1384 až 1403 Vojtěch z Kraselova, za jehož působení ve funkci purkrabího byl na Dívčím Kameni uvězněn král Václav IV. (v roce 1384), který se stal obětí šlechtické vzpoury. Mezi další známé purkrabí na Majdštejně patřil Matěj Višně z Větrní, který zde působil v letech 1412 až 1413.⁵⁸ Když byl rožmberským vládcem Oldřich II. z Rožmberka, byl hrad postoupen Vilémovi z Potštejna, jenž byl pravděpodobně Oldřichovým příbuzným, dokonce snad bratrancem. Pro určení tohoto jejich vztahu nám totiž může pomoci jedna Vilémova listina, kde o sobě píše jako „seděním na Menštejně“, jež pochází ze dne 8. srpna 1421.⁵⁹ V průběhu let 1421 až 1424 je Vilém z Potštejna uváděn jako svědek nebo spolupečetitel v osmi listinách, které vydal Oldřich z Rožmberka, nebo byly Oldřichovy adresovány. A právě zajímavostí je, že v tomto období se v žádných listinách neobjevuje jméno majdštejnského purkrabí, zatímco krumlovského nebo občas i velešínského ano. Dá se tedy předpokládat, že Vilém z Potštejna působil na Dívčím Kameni spíše jako jeho purkrabí, než dočasný držitel.⁶⁰ Od roku 1424 má hrad ve svém držení opět Oldřich z Rožmberka. Další známé jméno majdštejnského purkrabí bylo

⁵⁸ Kubíková, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 73-74 .

⁵⁹ Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 65.

⁶⁰ Kubíková, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 74.

Petr z Míkovic a z Peršteince, který na hradě působil po roce 1432. Po letech strávených na hradě Český Krumlov se tu usadil právě Oldřich II. z Rožmberka, protože po jeho předání moci rožmberského vladaře po něm panoval jeho mladší syn Jan (původně měl vládnout starší a Oldřichův nejoblíbenější syn Jindřich, ten ale nečekaně zemřel ve Vídni v roce 1456 při návratu z vojenského tažení) a vztahy mezi nimi se postupně horšily, až konečně 14. května 1457 předal větší část svého majetku Janovi a stáhl se do ústraní. Dne 27. července se tito dva šlechtici setkali ve Vídni a podepsali smlouvu, ve které Oldřich stanovuje, že se odstěhuje právě na hrad Dívčí Kámen.⁶¹ Hledat příčinu Oldřichovi volby zvolení si jako svého nového sídla Dívčí Kámen, je poměrně nasnadě: hrad se nachází v nedaleké blízkosti Českého Krumlova. Rožmberkové nevlastnili žádný jiný hrad, který by byl Krumlovu tak blízko jako Majdštejn, a tak Oldřich mohl dostávat zprávy o chodu českokrumlovského dvora, na kterém stále sloužili a pobývali jeho bývalí úředníci a dvořané, se kterými se i nadále snažil udržovat kontakt. Navíc majdštejnské panství nebylo do rozlohy o moc menší než panství krumlovské, takže si tento bývalý vladař rožmberského domu nevybral jako své sídlo nějaký „výměnek“ na venkově.⁶² Dále si Oldřich od syna Jana vymínil, že bude ročně dostávat rentu 500 kop grošů, že si může odnést své věci a zbroj ze svých komnat na Českém Krumlově, dále také jednu velkou houfnici, dvě malé houfnice, pušky, tarasnici, 10 centů síry a 15 centů salnitru. V několika pramenech se můžeme dočíst, že pan Oldřich musel na svém novém sídle zajistit určité opravy na zdejších budovách a jejich zařízení. Je doloženo, že v říjnu 1457 musel dát objednat kachle na opravu kamen a následně potom v listopadu dal opravit dlažbu „tu před mostem“ a šindelové střechy na budovách hradu. Opravy nejspíše probíhaly i v lednu následujícího roku, protože byly vyčerpány zásoby určitého stavebního materiálu. Podle dochovaných informací se tedy můžeme dozvědět, že byl v polovině 15. století hrad Dívčí Kámen poměrně zanedbaný, pravděpodobně vinou nedbalosti majdštejnských purkrabí, kteří měli chod a správu hradu na starost. Svou roli určitě sehrálo i obléhání a dobývání husity ve dvacátých letech 15. století. I když spolu Jan Rožmberský a Oldřich uzavřeli úmluvu, rodinné vztahy se nadále zhoršovaly, až to dospělo do takové míry, že tyto spory musel vyřešit druhý Oldřichův syn, Jošt, tou dobou vratislavský biskup. A tak hlavně díky jeho zásahu se 17. srpna 1461 Jan oficiálně usmiřuje se svým otcem a ten se na synův popud opět stěhuje do českokrumlovského rezidenčního hradu Rožmberků. Rok poté, dne 28. dubna 1462,

⁶¹ Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 66.

⁶² Kubíková, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 73.

umírá bývalý rožmberský vladař Oldřich II. z Rožmberka a jeho ostatky jsou pohřbeny do kláštera ve Vyšším Brodě, kde se nachází rodinná hrobka tohoto jihočeského šlechtického rodu.⁶³ Oldřichova popularita a jeho pobyt na Dívčím Kameni se promítly do sepsané „romanticko-vlastenecké rytířské hře“ o čtyřech dějstvích, kterou uvedla Společnost přátel divadla v zámeckém divadle v Českém Krumlově pod názvem Zámek Dívčí Kámen. Její děj byl zasazen do období poloviny 15. století a hlavní postavou byl právě náš známý Rožmberk.⁶⁴ Vok a Petr, synové Jana z Rožmberka, jmenovali v roce 1470 dalšího majdštejnského purkrabí, kterým byl Kuneš z Machovic. S Kunešem byla dne 16. října 1479 sepsána smlouva, ve které bylo uvedeno, že má mít tento šlechtic hrad Dívčí Kámen ve svém držení a kdyby nechtěl dále pokračovat ve své funkci purkrabího, měl o tom spravit své pány půl roku předem. Kuneš poctivě vykonával svou funkci a nechával opravovat hradní areál a mosty. Každoročně dostával peníze na čtyři pěší vojáky a nechával povolát na hrad hlásné z poddanských vesnic panství Dívčí Kámen. Funkci purkrabího vykonával Kuneš z Machovic do roku 1488, po něm byl jako jeho nástupce uveden Augustin Stieger, původem Němec. V roce 1493 se pan Vok rozhodl zanechat vlády a odešel na rožmberský zámek v Třeboni, moc nad rožmberským domem po něm převzal jeho bratr Petr, který vládl do roku 1521. V době panování Petra Rožmberského byl purkrabím na Dívčím Kameni v roce 1500 Karel z Mladějovic, jež tam vydržel jen jeden rok a už 10. října 1501 nastoupil na jeho místo purkrabího Jan Varlých z Bubna. Ani Varlých nevydržel na Maidštejně úřadovat dlouho, chvíli po něm jeho funkci převzal Jindřich Výrek z Ryžmberka, kterému Petr Rožmberský vypověděl službu už v roce 1506.⁶⁵ Tento krok, tj. vypovězení smlouvy z popudu „zaměstnavatele“ (v tomto případě Rožmberků) i „zaměstnance“ (purkrabího), nebyl ve své době ničím výjimečným, o čemž vypovídá prosopografický rozbor rožmberského úřednictva nebo dochované purkrabské smlouvy, jež byly vydány Rožmberky v druhé polovině 15. století a první polovině 16. století, takže se nezdá pravděpodobné, že za odvoláním purkrabího byl důvod Rožmberka zanechat hrad svému osudu, nebo vesničanům z okolí a jejich zájmu o možný stavební materiál⁶⁶, jelikož existují důkazy, že ještě ten samý rok se pracovalo na opravách hradu – například se opravovaly trubky, jimiž byla vedena voda na hrad, nebo komíny ve

⁶³ Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 66.

⁶⁴ Z. Bezecný, Schwarzenbergové v 19. století – dědicové Rožmberků? (pozn. 18), s. 632.

⁶⁵ Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 66-67.

⁶⁶ A. Stejskal, Centrum a periferie (pozn. 1) s. 77-78.

světnicích.⁶⁷ Tyto údržbářské zákroky byly prováděny jen v tom případě, když už to bylo opravdu nezbytné, o čemž se můžeme dočíst v několika málo zprávách z této doby.⁶⁸ V roce 1513 se v pramenech stále ještě píše o Menštejnském panství, které odvádělo daně do Českého Krumlova. Zajímavostí je, že odváděné důchody byly větší, než důchody odváděné z panství Český Krumlov, o čemž svědčí písemnosti z krumlovského úřadu, takže to Maidštejnské nebylo jen tak ledajakým bezvýznamným panstvím. Tím ovšem také končí veškeré zprávy svědčící o jeho fungování a chodu.⁶⁹ Zcela obvykle na hradě pobývala posádka, která spadala pod velení purkrabího, a která i s ním měla deset mužů. V období kolem roku 1470, kdy proti sobě válčila vojska propoděbradské a protipoděbradské strany, byl počet vojenské posádky na hradě navýšen na 24 mužů. V pozdějších dobách, kdy byla Evropa pohlčena do třicetileté války (jež se odehrávala v letech 1618 až 1648) byl opevňován jak hrad v Českém Krumlově, tak hrad Vítkův Kámen, zatímco s Dívčím Kamenem se tou dobou už vůbec nepočítalo. Zůstal na pokraji zájmu svých pánů a hrad tak postupně podléhal rozkladu.⁷⁰ V těchto časech se ani centrální sídla dalších šlechtických rodů nijak výrazněji neupravovala kvůli potřebám renesančního stylu, který právě pronikal do našich zemí. Po několika málo desetiletích se z rozlehlého hradu Dívčí Kámen stala jen ruina. Díky tomu se hrad stal od 16. století lákavým pro obyvatele z celého okolí kvůli snadno dostupnému stavebnímu materiálu, jenž měl stále svou kvalitu. O více konkrétní důvod náhlého zániku hradu se pokusil August Sedláček.⁷¹ Jeho verze je taková, že se Rožmberkům už nadále nechtělo vynakládat spoustu peněz na nekonečné opravy hradu (ty poslední probíhaly v roce 1506), zvláště když se jižních Čech válečný stav netýkal.⁷² Jenomže musíme brát v potaz, že nedostatkem peněz se dají vysvětlit téměř kterékoliv lidské činy a navíc ohledně tohoto tvrzení můžeme vznést nejednu námitku. S neustálými opravami hradních komplexů se počítalo, jednalo se o běžné investice, dále nešlo o tak vysoké částky, vezmeme-li v úvahu i další investice (jako například stravování, zbrojení a podobné), když budeme vycházet ze seznamu z rejstříku stavebních nákladů, vynaložených při stavbě a údržbě hradu Zvíkov za vlády Rožmberků a Švamberků. Z dochovaných pramenů se také dozvídáme, že období kolem roku 1500 nebylo ohledně financí pro rožmberský dům nijak katastrofální, vždyť to byl

⁶⁷ Sedláček, Hrad y (pozn. 30), s. 67.

⁶⁸ Kubíková, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 74.

⁶⁹ Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 67.

⁷⁰ Kubíková, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 74.

⁷¹ Stejskal, Centrum a periferie (pozn. 1), s. 78.

⁷² Sedláček, Hrady (pozn. 30), s. 67.

zlatý věk těžby stříbra. Běžně se přece stávalo, že kromě Dívčího Kamene i další vrcholně středověké hrady dostávaly finanční výpomoc, aby i nadále mohly sloužit ve funkci správního střediska jiných rožmberských panství, čehož mohou být důkazem hrady Choustník, Helfenburk, Nové Hrady nebo Rožmberk, které po celé 16. století figurovaly jako správní centra svého panství a nezůstaly tak napospas osudu jako právě Dívčí Kámen. V tom případě se příčina zániku našeho hradu zdá zcela nejasná. Přitom mohl i dál plnit svou dosavadní funkci, i kdyby jen stejně jako hrad Helfenburk pouze formálně, tam totiž písaři ve většině případů úřadovali v nedalekém sídle správy panství, Bavorově, a to ryze z praktických důvodů. Za zmínku určitě stojí, že rožmberští šlechtici i v pozdějších letech měli za cíl ucelení svého dominia a nakupovali vesnice a lesy; příkladem nám může být Jan z Rožmberka, který v roce 1528 připojil ke svému dosavadnímu majetku ves Plavnici, čtveřici rybníků a lesy. Dvě stě let starý hrad a bývalé středisko správy svého panství tedy pomalu dále chátralo, ale z pohledu rožmberského dominia docházelo k územní koncentraci. Dokladem jakéhosi přeceňování finančních nákladů vynaložených ke zlepšení hradních opevnění obzvlášť v souvislosti s tureckou invazí může posloužit vzácný dochovaný stavební rejstřík, který do detailu zachycuje stavbu třeboňského městského opevnění, vznikající v polovině dvacátých let 16. století. Další informací, která z rejstříku vyplývá, je, že nejdůležitějším předpokladem k rychlé výstavbě obranného opevnění (valů a bašt) bylo nashromáždění potřebného počtu pracovních sil nejrůznějších profesí, a ne dostatek finančních prostředků. Podle urbáře sepsaného v roce 1543 patřilo k panství Dívčí Kámen 24 vesnic, které vytvořily (mimo vesnic Stříteže a Litoradlic) dva ucelené a souběžné pásy mezi městy Český Krumlov a České Budějovice. Ale už další sepsaný urbář, takzvaný úroční rejstřík, jenž vznikl v roce 1546, již samostatné panství Dívčí Kámen nezná a samostatné panství Český Krumlov uvádí odváděné důchody poddaných z jednotlivých vesnic, jež byly soustředěny do rycht. Maidštejská oblast je tady rozdělena do rycht Třisov (někdy bývá v pramenech uvedena jako Holubov), Třebonín, Brloh a Záhoří. Dosud se tedy důvod náhlé degradace hradu Dívčí Kámen nepodařilo spolehlivě objasnit.⁷³ (obr. 16)

⁷³ Stejskal, Centrum a periferie (pozn. 1), s. 82.

5. Současný stav, stavební úpravy

I když už je Divčí Kámen považován za zříceninu, dokážeme si i dnes představit, díky zachovaným pozůstatkům obvodových zdí budov a hradebních zdí, jaká byla jeho původní podoba. Vyvstane nám před očima mohutný hradní komplex, který je dnes kvůli své velikosti řazen k nejrozsáhlejším zříceninám u nás. Dominantou celého komplexu bylo vyvýšené dvoupalácové hradní jádro, které stálo na skále ve výšce 60 metrů nad hladinou řeky Vltavy (obr. 17).⁷⁴ Z něj se dochovalo obvodové zdivo u obou paláců a zdi jeho nádvoří, které měřily na délku 60 metrů a na západní straně 23 metrů.⁷⁵ Západní zeď západního paláce se dochovala ve své původní výšce (po druhé stavební etapě), tedy až do třetího patra, kde můžeme spatřit otvory po oknech (obr. 18). V severní části paláce jsou k vidění otvory po dřevěných trámech, okenní otvory a také vyhloubení ve stěně v místech druhého patra, kde podle tvaru dokážeme určit, že zde byl vystavěn kamenný krb (obr. 19). Vedle něj byl velký půlkruhový pas, kterým se do síně otevíral polygonální arkýř, díky jehož podobě a orientaci se předpokládala existence hradní kaple právě v těchto místech. Jižní část západního paláce se bohužel tolik nedochovala, snad kvůli vylomení jihozápadního nároží, na které pak navazovala jižní stěna nádvoří. Po celé její délce (i délce protější severní zdi) vedly ochozy, ve stejné úrovni jako podlahy třetích pater, propojující obě obytná křídla hradu.⁷⁶ Po obvodu obou těchto zdí můžeme najít několik trámových kapes zbylých po dřevěné konstrukci ochozů (obr. 20).

Východní obytný palác se bohužel dochoval v horším stavu, než ten západní, ale i tak se v prostřední části západní zdi stavby přibližuje své původní výšce (obr. 21). Tímto palácem vedl průjezd umožňující vjezd do hradního nádvoří, po němž zůstal na stěně zbytek jeho omítnutí (obr. 22). I toto křídlo mělo tři patra, ale vzhledem k jeho velkému poškození se nedá říci nic bližšího o vybavení místností, které byly nejspíš určeny pro úředníky a správu hradu.⁷⁷ Kvůli svému špatnému stavu musel být východní palác zahrnut do plánu oprav, především v oblasti vstupu (jižní a příčné stěny).

V roce 2007 byla zahájena první etapa konzervace a zajištění, jež měla za cíl postupnou

⁷⁴ Poláček, Divčí Kámen (pozn. 2), s. 9.

⁷⁵ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 77.

⁷⁶ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

⁷⁷ Menclová, České hrady (pozn. 17), s. 78.

opravu celého hradu, odstranění havarijních stavů, konzervaci dochovaných detailů, prvků a konstrukcí.⁷⁸

V úseku jižní zdi se zeď dochovala v plné výši pouze ke dveřním otvorům. V prvním a druhém patře se z dveřního otvoru dochovala jen západní špaleta, pak také nestabilní pozůstatek záklenku a zbytek východní špalety. Stav jižní zdi u východní části byl natolik vážný, že došlo k jejímu zřícení (obr. 23). Zeď je v jižním úseku zakončena lomovými plochami a její koruna není krytá. Její zdivo bylo částečně rozpadlé, uvolněné a porostlé drnem – to vše bylo způsobeno různými činiteli, jako například povětrnostními podmínkami nebo vodou, která se na stavu zdiva podepsala tím, že do něj pronikala. Kvůli tomu se začala vyplavovat malta a v porušeném a oslabeném zdivu vznikaly trhliny. Ta největší z nich je v místě, kde se spojuje jižní zeď s příčnou zdí paláce. Další nezbytně důležité zákroky měly být provedeny i u východního konce zdi a převislého zbytku záklenku u dveřního otvoru, jenž byl v prvním patře, a zbytky zdiva nad záklenkem. Kvůli uvolněným kamenům byla v těchto místech ohrožena bezpečnost návštěvníků hradu. V některých částech jižní zdi bylo zdivo narušeno do hloubky, ale najdou se místa, kde se ve spárách dochovaly zbytky malty. Po celé ploše zdi byl objeven otisk patky klenby vstupu. K dalším architektonickým detailům patří kapsy stropních trámů, které byly nalezeny po obou stranách zdi. Zdivo poblíž kapes je místy narušené. Na jižní straně jižní zdi zůstaly zachovány i zbytky stropních trámů v kapsách a je velmi pravděpodobná i existence pozůstatků nosníků lešení. Dále byly nalezeny zbytky omítek po obou stranách jižní zdi, a to i ve špaletách otvorů dveří, které byly v různém stupni narušení. Ve dveřním otvoru byla horní plocha do hloubky narušena, z čehož se dá předpokládat, že dveřní ostění byla záměrně poničena.

V úseku příčné zdi vstupu do východního paláce se zeď do dnešních dnů dochovala v celé své výši, a to i se záklenky a parapety v otvorech ve všech patrech. Zdivo bylo vystaveno povětrnostním podmínkám, které jej narušily do té míry, že je zčásti rozvolněné, rozpadlé a porostlé drnem. I sem začala pronikat voda, jež zapříčinila vyplavování malty ze zdiva i ze záklenku v posledním patře. Zdivo je sice na několika místech narušeno do hloubky, ale i tak se v něm ve spárách dochovaly zbytky původní malty. Dále byly také nalezeny pozůstatky zdiva klenby nad přízemím a kapsy po zabudovaných stropních trámech. Rozsah a stav dochovaných částí hradu určuje, jaké budou použity metody záchrany a konzervace. V případě, že by se jednalo pouze o torzo hradu, byla by jeho rekonstrukce i rekonstrukce jednotlivých částí vyloučena.

⁷⁸ J. Vinař, Hrad Dívčí Kámen – Konzervace a zajištění – 1. etapa, NPÚ-ÚOP, České Budějovice 2007.

Hlavním cílem prováděné opravy bylo co největší možné zachování současného dochovaného stavu a vypovídací hodnoty památky, která má zásadní význam. Provedení konzervace bylo nezbytné u všech autentických a původních prvků, jako jsou architektonické články, detaily konstrukcí, zbytky autentických malt, případně omítek, ojediněle i dřeva, charakter zdiva, skalní výchozy i terény včetně sutí. Jelikož mělo dojít pouze na nezbytně nutné opravy, všechny nové doplňky měly být minimalizovány. Dále se měla v průběhu oprav poříditi dokumentace současného stavu, všech zásahů i konstrukcí a detailů. Šlo především o dokumentaci fotografickou (ve stavebně historickém průzkumu, v realizační nebo archeologické dokumentaci), nebo pořízenou zakreslením do fotogrammetrického zaměření. V průběhu průzkumu mělo dojít k interpretaci nalezených stavebních prvků a po konzultaci s projektantem i k upřesnění metody jejich opravy a prezentace.⁷⁹

Obytné dvoupalácové jádro hradu bylo obklopeno parkánem, který byl prodloužen na severní straně až k hlásce na východní části ostrohu. V těchto místech dodnes můžeme najít zříceniny dvou dělostřeleckých bašt – první je ve středu zdi (obr. 24) a druhá stojí blíže k východu. Zejména z té druhé, východní, stojí její obvodové zdivo a zachovaly se i otvory, pravděpodobně střílny (obr. 25).

V prostoru nádvoří se nedochovaly žádné výjimečné architektonické prvky, nemělo ani vojenský, ani hospodářský význam. Na místě hradního jádra bývala původně skála, která musela být v průběhu stavby v severní části odlámana, o čemž svědčí její pozůstatek, zakomponovaný do severní zdi (obr. 26). Průjezd ve východním paláci byl spojen dřevěným mostem s patrovou budovou, z níž se dodnes dochovala její spodní část (obr. 27). Po severní straně předhradí vede dlouhá zeď, do které byl začleněn zbytek skály, která stejně jako v místech nádvoří musela být při výstavbě hradu vylámana (obr. 28).

Zeď se napojovala na východě na strážní věž, jejíž základy jsou dobře znatelné (obr. 29). Díky nim můžeme poznat, že hláska byla okrouhlého tvaru a vzhledem k její poloze na východní homoli skalnatého ostrohu bylo její funkcí hlídání první brány vedoucí do hradního areálu. Toto místo s hláskou bylo zahrnuto na seznam plánovaných oprav. Již dříve zde totiž bývala vyhlídka, ale tím, že nebyla nijak chráněná a ohraničená, znamenala pro návštěvníky velké nebezpečí. Nádvoří pod touto bývalou strážní věží tedy vykonávalo funkci staveniště a skladu materiálu. Pro samotnou

⁷⁹ J. Vinař, Hrad Dívčí Kámen - Konzervace a zajištění – vstup do východního paláce, NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2009.

výstavbu bezpečnostního ochozu mělo být užito materiálu pocházejícího ze zříceniny hradu. Před zahájením stavby bylo důležité provést dokumentaci stavby, vybudovat zařízení staveniště a provizorní dočasné oplocení, zamezit vstupu na staveniště nepověřeným osobám, odstranit vyvrácenou borovici, která rostla na strmém svahu u stavby, srovnat terén pro budoucí dřevěný ochoz a nosný rošt, upravit terén v místech kolem borovice, případně pozměnit tvar tohoto stromu. Součástí zařízení ochozu je zábradlí dlouhé 17 metrů a vlastní plošiny ze dřeva. Zábradlí se mělo upevnit na dřevěné rámy, které svým rozmístěním vytvořily tvar kruhové výseče, a mělo být upevněno do výšky 1,1 m nad dřevěnou podlahou. Nosná konstrukce byla tvořena trámy opět ze dřeva a o velikosti 160/180 mm. Poté mělo následovat jejich srovnání do roviny a připevnění na kameny, jež byly předtím ukotveny. Trámy byly k sobě připevněny dřevěnými výztuhami a došlo na vytvoření prkenné podlahy z fošen, jež měřily na šířku 40 mm. Na tuto prkennou podlahu se přidělaly opěrné sloupky zábradlí, které se pak ještě z druhé, vnější strany musely vyztužit šikmými vzpěrami. Všechny použité dřevěné komponenty musely být hloubkově naimpregnovány a ošetřeny proti případným škůdcům.⁸⁰

Od strážné věže dnes vedou kamenné schody zpět dolů do předhradí, po jehož téměř celé jižní části jsou zříceniny hospodářských a provozních budov. I dnes zde stojí většina obvodového zdiva a jsou stále dobře viditelné okenní a dveřní otvory. V jejich vnitřku se nachází hromady suti a kamenů z vypadlých zdí. Zároveň je toto místo hustě porostlé travinami. Na tyto budovy navazuje hradní brána, která umožňovala návštěvníkům vstup do předhradí. Podle její zachované podoby víme, že byla hranolového tvaru a měla dvě patra. Rovná linie na její zdi zase naznačuje její plochý strop. Od brány se mohlo vstoupit na jižní dělostřeleckou baštu, jejíž obvodové zdivo se zachovalo, i když ne v původní výši, a kde je dnes stejně jako v místech východní strážné věže vyhlídka směrem na Křemežský potok a oblast bývalého latránu, nebo k další bráně s vrátnicí, jejíž pozůstatky jsou stále patrné na stráni po pravé straně. Ta hlídala oblast úzkého vstupního koridoru. Jeho zdivo se dochovalo po obou stranách pouze částečně, nikde nesahá až ke své původní výšce, ale aspoň si dokážeme představit, jaká byla jeho původní podoba, především ve spodní části koridoru. Tím se dostaneme k místu, kde se nachází zbytky další vstupní brány, jejíž šíře se dá dobře určit díky jejímu zachovalému zdivu, na které navazuje jihozápadní nároží hradby.

⁸⁰ P. Mizera, Plán bezpečnostního ochozu, NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2008.

K nároží se připojuje další hradební zeď ze severní strany, kterou končí lichoběžný prostor vedoucí do stráně. Tato oblast na severní straně je obehnána parkánovou hradbou jádra a na východní straně je hradba s třetí bránou, jež koridor zakončuje. Nároží svírá tupý úhel a jeho délka byla asi 10 m, což odpovídalo i naměřené délce západní části zkoumané hradební zdi. Zeď poté vedla směrem k severu a dále pak pokračovala směrem k severovýchodu, takže tím pádem vedla okolo paty hradního návrší a na východní straně se potom napojila na opevnění latránu. Od západní strany stoupá k vnějšímu líci strmá stráň. V současné době je tento terén o dost níže, než byla původní úroveň, na jižní straně si můžeme povšimnout zbylé části základové spáry. Ohledně vnitřní strany je vcelku zřejmé, že došlo ke zvýšení terénu nahromaděním sesunutých destrukčních vrstev. Podle názoru autora stavebně historického průzkumu Tomáše Durdíka není pochyb o tom, že zkoumaná oblast vnějších hradeb byla vystavěna v jediném stavebním období, pro určení datace ale nenachází žádnou nápovědu. Okruh hradebních zdí byl na východní straně prodloužen na spáru, která spojovala hradby s nárožím pravděpodobně druhé brány. K určení doby vzniku vnějších hradeb nám nenapověděl ani vztah celého okruhu k fortifikaci latránu, neboť ani o jeho výstavbě nebyly zatím nalezeny žádné zásadní informace. Období vzniku okruhu bývá datováno do 14. století, ale ani to není jisté, takže by v tomto případě mohl velice pomoci archeologický průzkum. Dále se autor průzkumu věnuje zahloubenému objektu, který přiléhá k vnitřnímu líci již zkoumaného západního úseku. Zahloubený objekt je vymezen tarasními zdmi, které přiléhají na spáru západní hradby. Vystává tedy otázka, jestli objekt nevznikl ještě před výstavbou samotných hradeb, či až po ní. Nabízí se možnost, zdali nešlo o pozůstatek původního (nebo plánovaného původního) vedení přístupové cesty, která byla zahloubena do terénu. Hradba by tedy musela vzniknout v pozdějším období (změna plánu?), nebo byla postavena v mladší stavební fázi. V současnosti se předpokládá, že k vyhloubení objektu došlo až po výstavbě hradební zdi. Zdá se také velice pravděpodobné, že před vznikem bočních zdí, kterými byl zahloubený prostor vymezen, došlo k výraznému nárůstu úrovně terénu. V případě určení funkce zahloubení se autor průzkumu domnívá, že mohlo obsahovat do podloží zahloubený objekt (například cisternu nebo studnu), ale i zde by mohl velmi napovědět archeologický průzkum.⁸¹

⁸¹ T. Durdík, Dílčí stavebně historický průzkum jihozápadního nároží hradby vnějšího opevnění, NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2011.

Vzhledem k jeho špatnému stavu byly naplánovány nutné zásahy v rámci provádění konzervace a zajištění hradu. Hlavním cílem při opravě nároží bylo zachování hradební zdi v co největší možné míře. Mělo dojít k doplnění zdiva v těch místech, kde předtím vypadalo, a tam, kde došlo k hlubokému vymytí malty, mělo dojít k novému vyspárování, popřípadě měla být u větších trhlin provedena injektáž. Dále mělo dojít k posouzení rozsahu narušení koruny zdiva a jeho případné opravě. Vznik svislých trhlin je způsoben vykloněním zdiva o 37 cm od své osy, za což může nadměrné přetížení sutí a také narušení odolnosti zdi při její patě. Dá se předpokládat, že voda stékající po skalním výchozu je nejspíše oním činitelem, jehož působením se zdivo v patě rozpadá. Stabilita hradního zdiva je také ohrožena povětrnostními vlivy a kořenovým systémem. Mezi plánované zásahy patřilo navrtání otvorů pro osazení odvodňovacích trubek v místech paty zdiva. Vypadané zdivo se mělo doplnit a přespárovat, v případě, že by byla malta hluboko vymytá. Dále měla být provedena injektáž a to u rozsáhlejších trhlin. V případě většího narušení koruny, mělo být její zdivo nově přezděno. V místech jižního úseku, kde bylo zdivo nejvíce vykloněno, mělo být množství sutin za rubem zdiva odtěženo v rámci archeologického průzkumu.⁸²

Směrem od nároží na západ vede dolů kamenná cesta, složená z pozůstalých kamenů tvořících dnes schody. Odtud se pak cesta stáčí a návštěvník pak má dvě možnosti postupu. Napravo se může vydat přes Křemžský potok směrem na západ, do strmého svahu a dále, stejně jako pod pozůstatky poslední brány, přes improvizované kamenné schody vedoucí k Třísovu. Když se návštěvník vydá nalevo, prochází se v místech bývalého latránu hradu, kde se bohužel do dnešních dnů nedochovaly žádné objekty, za což může pravděpodobně použití dřevěného materiálu pro tyto stavby. Kvůli tomu tedy dnes neznáme přesný počet ani podobu těchto domů.⁸³ Dnes je zde cesta, kterou se může návštěvník pohodlně dostat až pod skalní homoli s jižní dělostřeleckou baštou, kde se kdysi nacházela první vstupní brána do hradního areálu, jejíž pozůstatky už ale nespátříme. Cesta dále směřuje na východ, kde překročí Křemžský potok a postupně se stáčí směrem na západ, k obci Třísov.

⁸² M. Kačer, V. Jinšík, Maidštejn (Dívčí Kámen) – jihozápadního nároží vnější hradby – stavební úpravy, NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2011.

⁸³ Durdík, Dívčí Kámen (pozn. 1), s. 66-67.

6. Závěr

Ve předkládané bakalářské práci o zřícenině Dívčí Kámen bylo cílem sepsání textu, věnujícího se tomuto hradu, kterému i přes jeho rozlehlost nebyla v literatuře věnována větší pozornost. I přes absenci dostatečného množství relevantní literatury o tomto objektu, jsem se snažila o shromáždění všech fakt, důležitých pro sepsání mé práce. Ta se skládá ze tří hlavních částí. V první se věnuji pravěké historii místa, které bylo díky své výhodné poloze (těžko přístupný, vyvýšený skalní ostroh, který je téměř po celém obvodu obtékán vodními toky - řekou Vltavou, nebo Křemžským potokem) osídleno už v mladší době kamenné, o čemž svědčí nalezené předměty v hradním areálu. S těmi poprvé přišel Václav Král z Třisova a díky jeho nálezům se na místo vypravil Dr. Josef Poláček z Jihočeského muzea, aby zde provedl archeologický průzkum. Svě sondy provedl na západním svahu pod obytným palácem a na severovýchodě, pod pozůstatky okrouhlé strážní věže. Jeho archeologický výzkum zjistil, že na severovýchodním svahu bylo využito terénní vlny, na které bylo vystavěno pravěké opevnění. Tento val je i dnes stále dobře patrný v místech pod střední obrannou baštou až ke strážní věži na východě. Po prozkoumání celé terénní konfigurace je na několika místech jasné, že byla oblast v pravěku rozdělena původně na nižší plošinu (místo hradního nádvoří až k hlásce na východě) a vyšší plošinu, kde se dnes nachází zřícenina hradního jádra. Díky archeologickým průzkumům se areál stal nalezištěm jednoho z největších souborů bronzových předmětů z oblasti jihočeských výšinných sídlišť. Prozkoumáním nálezů uložených v Jihočeském muzeu došlo k rozpoznání několika časových období, které dokazují polykulturní osídlení oblasti Dívčího Kamene. V další kapitole jsem se zabývala středověkou historií. Nebylo divu, že kvůli své výhodné poloze se tento ostroh stal osídleným místem i v pozdějších dobách. Vždyť jak naznačují listiny, přímo hrad Dívčí Kámen nejspíš nahradil na tomto místě jiné stavení tohoto nebo podobného názvu, ale i tak hrad nepřekročil funkci mocensko-správního centra panství. V první stavební etapě vznikl jeden obytný palác o dvou patrech na východě, který byl v dalším stavebním období navýšen o třetí patro se sálem a kaplí, a proti němu byl vystavěn třípatrový východní palác, sloužící úředníkům a služebnictvu. Užití dvou obytných paláců bez věže bylo v té době módou, a i když znamenalo omezení obranné složky hradu, komfort bydlení se tím značně navýšil. Dvoupalácová dispozice byla o několik let později použita i u sesterského hradu Helfenburku u Bavorova. Mimo vlastní jádro hradu užívané pro jejich potřebu, požadovali stavebníci na hradě i další četné budovy a

výbavu, nutné pro plnění funkcí správního střediska, které Dívčí Kámen měl. Tyto objekty měly sloužit k zajištění jeho nepřilíš náročného chodu. Právě kvůli těmto nárokům tady vznikla výrazná kombinace bezvěžového dvoupalácového jádra s rozlehlým výstavným předhradím a zesíleným vnějším opevněním. V porovnání s ostatními analogickými stavbami můžeme tvrdit, že v rámci možností stavebníků patří jádro Dívčího Kamene k nejvýstavnějším, nejrozměrnějším a nejnáročnějším stavbám svého druhu. Právě proto může být zarážející, co bylo příčinou jeho náhlého zániku, který dosud nebyl spolehlivě objasněn. V poslední kapitole popisují současný stav, kdysi tak rozsáhlého hradního komplexu, jenž je dnes častým cílem turistů. Na hradě se do dnešních dnů dochovaly jak zdi palácového jádra, složeného ze západního a z východního paláce, tak i hradby horního hradu a jeho hospodářského zázemí. Naproti tomu okrouhlá hláska, původně stojící nad řekou na východním cípu staveniště, je zcela srovnána se zemí. Dále se zachovaly i zbytky několika bran, bašt a úzký vstupní koridor. Stále jsou znatelné trosky opevnění latránu. Dívčí Kámen patří k nejrozsáhlejším a nejvýznamnějším hradním zříceninám v oblasti jižních Čech. K jeho neopomenutelným vlastnostem náleží jeho vzácně dochovaný autentický stav, nenarušený žádnými nevhodnými stavebními zásahy, a proto by bylo vhodné podniknout všechny potřebné kroky k zachování této významné památky, a také další archeologické průzkumy, které by nám přiblížily jistě velmi zajímavou historii tohoto hradu.

7. Seznam literatury, pramenů a zdrojů

7.1 Seznam literatury

August Sedláček, Hrady, zámky a tvrže království českého – Budějovsko, Praha 1895.

F. A. Heber, České zámky, hrady a tvrže – Jižní Čechy, Praha 2008.

Kolektiv autorů, V. Storm (ed.), Dívčí Kámen – Přírodní rezervace a historický vývoj osídlení, Křemže 2004.

Robert Šimůnek, Roman Lavička, Páni z Rožmberka 1250-1520 – Jižní Čechy ve středověku, Č. Budějovice 2011.

Tomáš Durdík, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 2000.

Jiří Kuthan, Jižní Čechy – Krajina, historie, umělecké památky, Praha 1982.

Karel Tříška, Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1986.

Dobroslava Menclová, České hrady – II. díl, Praha 1976.

Tomáš Durdík, Encyklopedie českých hradů, Praha 2005.

Kolektiv autorů, J. Pánek, M. Gaži (ed.), Rožmberkové – Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, Č. Budějovice 2011.

Daniel Kovář, Tvrže, hrady a zámky Českobudějovicka, Č. Budějovice 2011.

Josef Poláček, Dívčí Kámen – hradiště z doby bronzové, Č. Budějovice 1966.

Tomáš Durdík, V. Sušický, Zříceniny hradů, tvrzí a zámků – Jižní Čechy, Praha 2002.

Tomáš Durdík, České hrady, Praha 1984.

Pavel Koblasa, Daniel Kovář, Panská sídla jižních Čech, Č. Budějovice 2003.

7.2 Seznam pramenů

Tomáš Durdík, Dílčí stavebně historický průzkum jihozápadního nároží hradby vnějšího opevnění, NPÚ-ÚOP Č. Budějovice 2011.

Jan Vinař, Hrad Dívčí Kámen – Konzervace a zajištění (vstup do východního paláce, jižní zeď a úsek příčné zdi), NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2009.

Pavel Mizera, Zařízení bezpečnostního ochozu hradu s pochozí dřevěnou plošinou, NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2008.

Jan Vinař, Hrad Dívčí Kámen – Konzervace a zajištění – 1. etapa, NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2007.

Martin Kačer, Vladimír Jinšík, Maidštejn (Dívčí Kámen) – jihozápadního nároží vnější hradby – stavební úpravy, NPÚ-ÚOP, Č. Budějovice 2011.

7.3 Seznam elektronických zdrojů

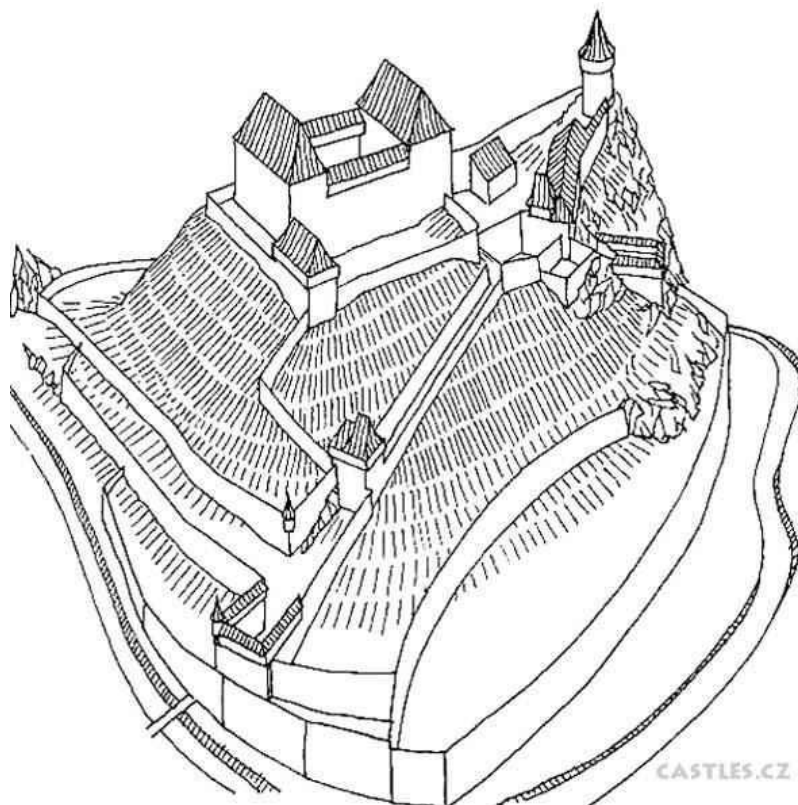
www.castles.cz

www.castle.ckrumlov.cz

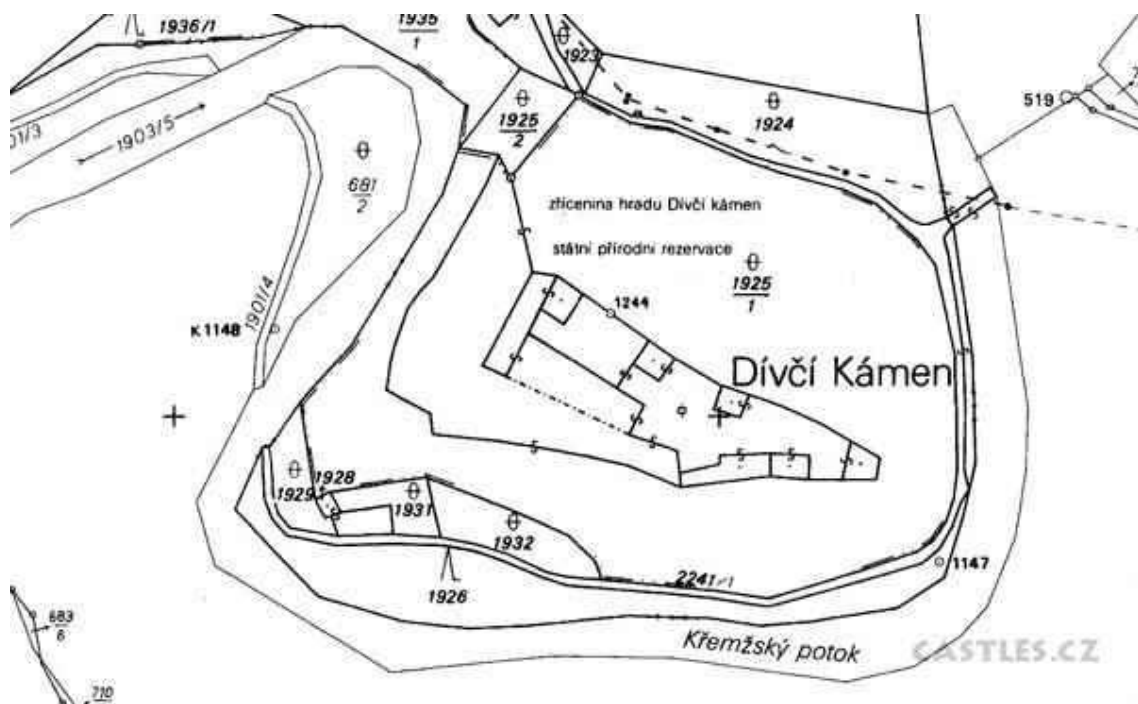
8. Obrazová příloha

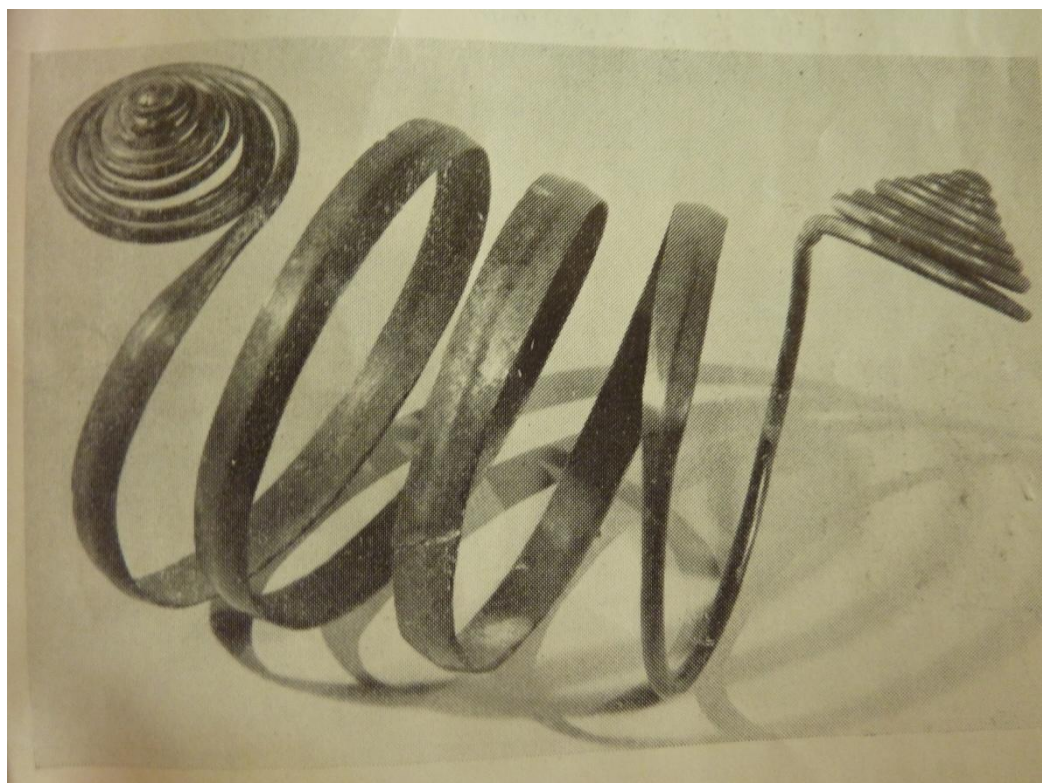
1. Hrad Dívčí Kámen (pohled od jihozápadu)

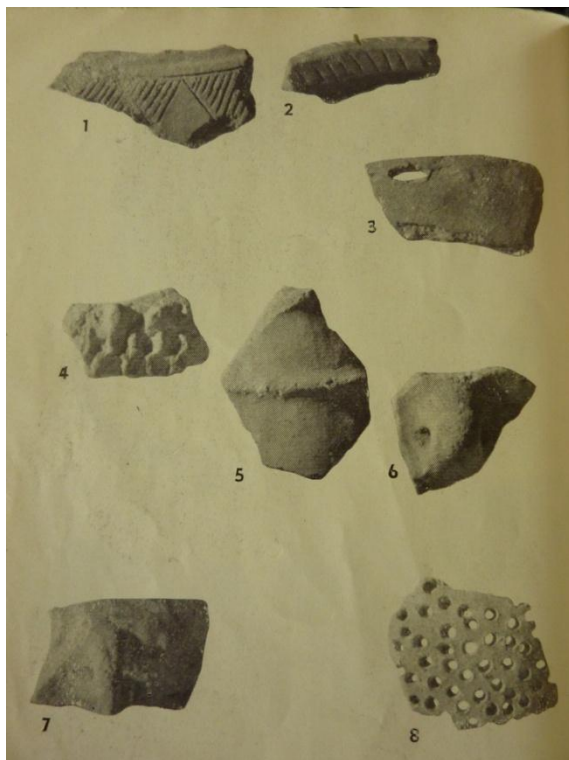
2. Hmotová rekonstrukce (podle T. Durdíka)

3. Výřez současné katastrální mapy hradu

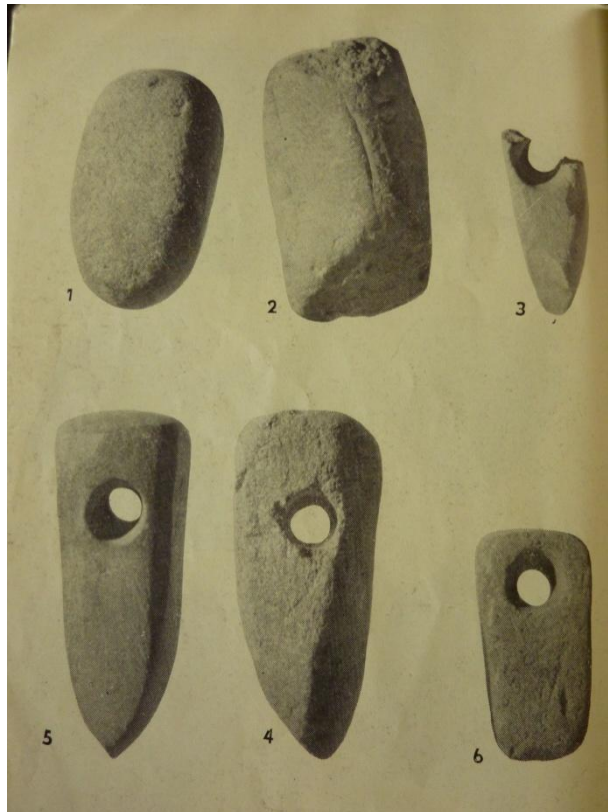
4. Bronzový náramek ze severního úbočí Dívčího Kamene

5. Příklady nalezené keramiky

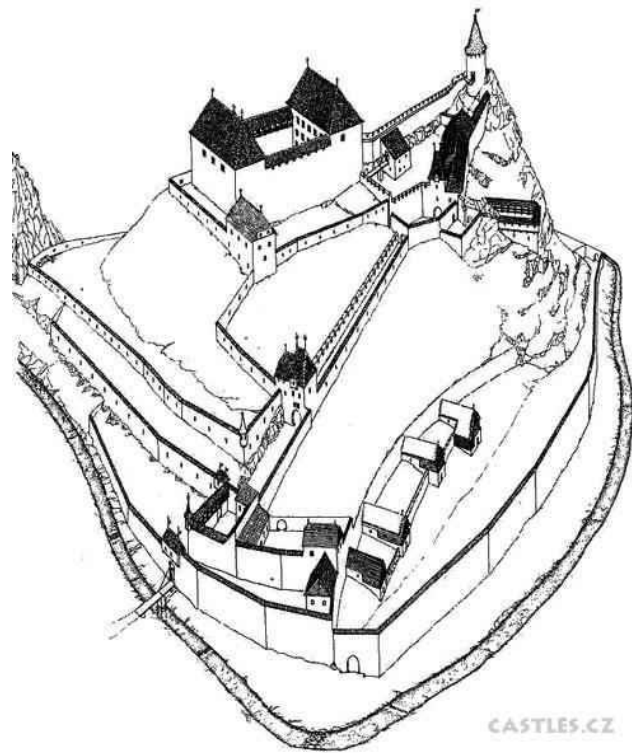
6. Sonda č. 5

7. Příklady nalezených sekeromlatů

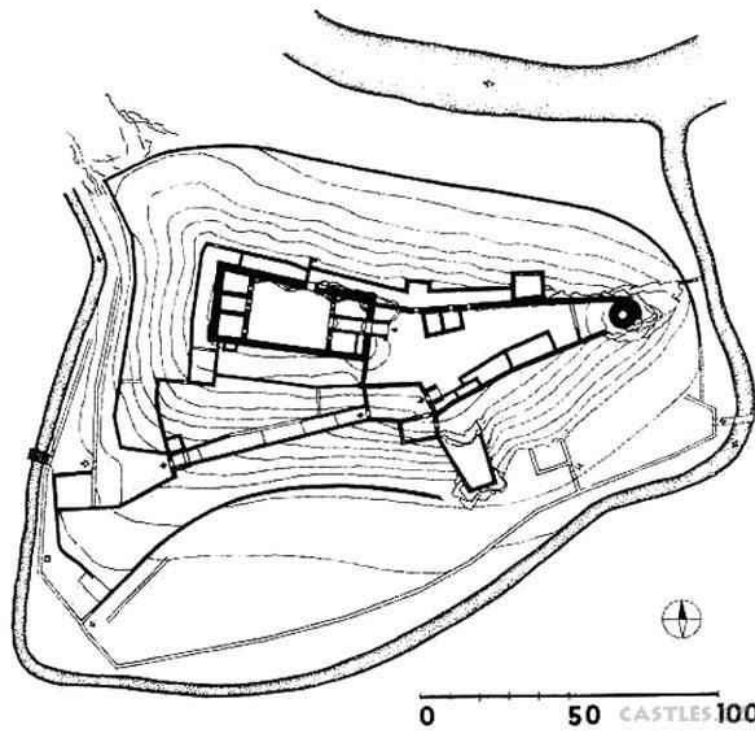

8. Fiktivní portrét Oldřicha II. z Rožmberka

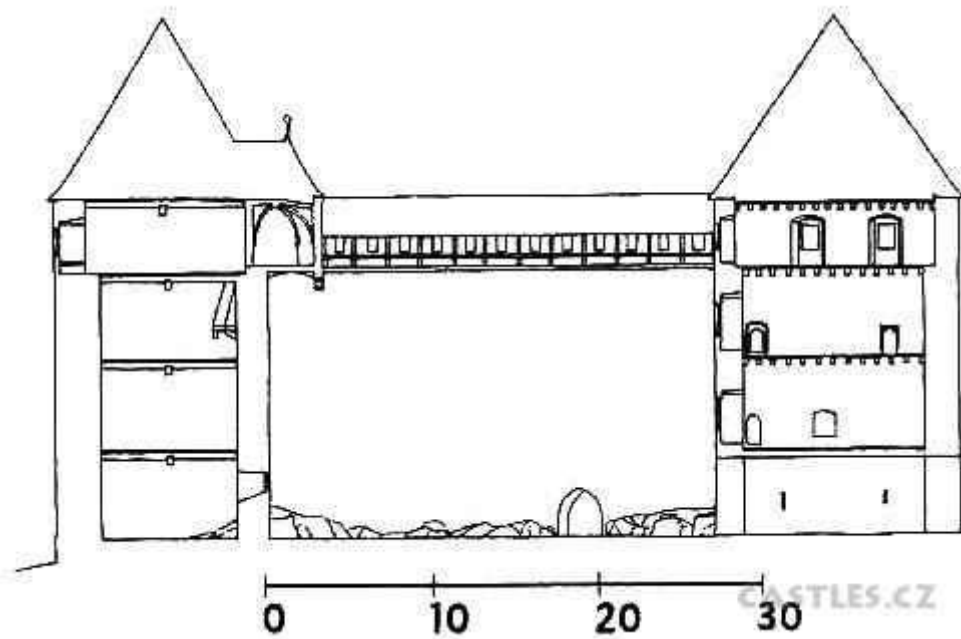

CASTLES.CZ

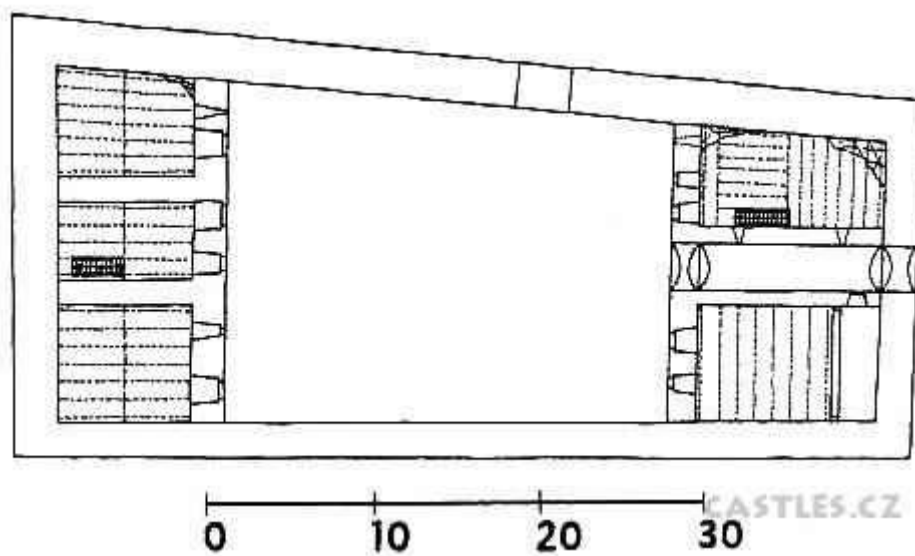
9. Hmotová rekonstrukce (podle D. Menclové)

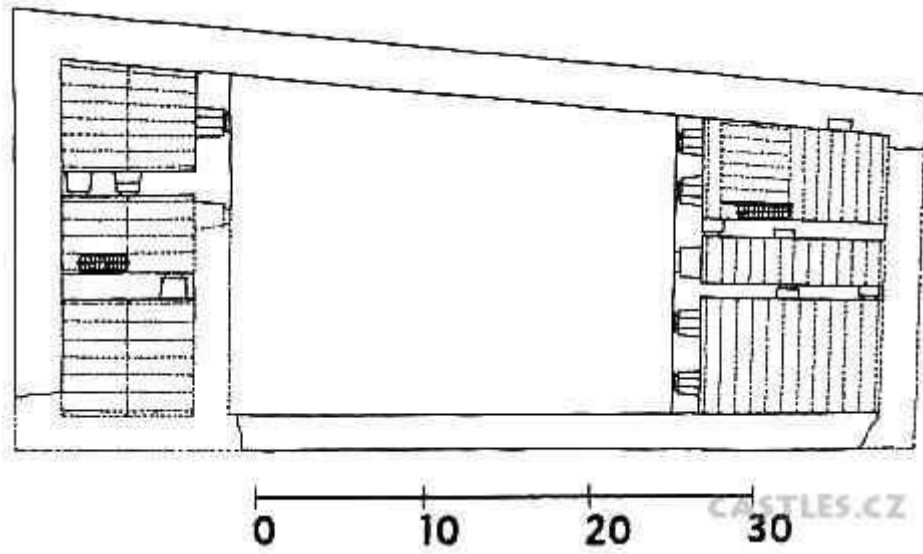
10. Půdorys hradu s předhradím a latránem (podle D. Menclové)

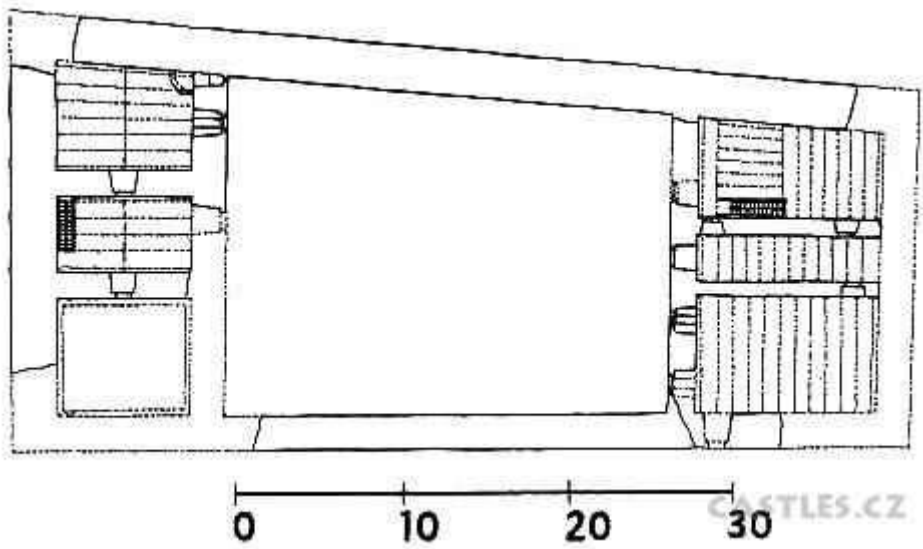
11. Řez obytným jádrem hradu – jižní pohled (podle D. Menclové)

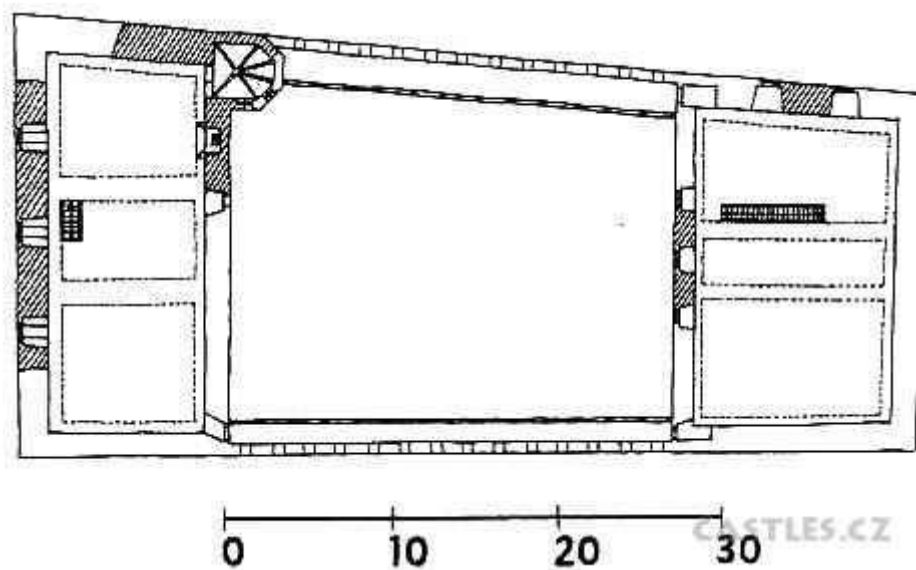
12. Půdorys obytným jádrem hradu (podle D. Menclové)

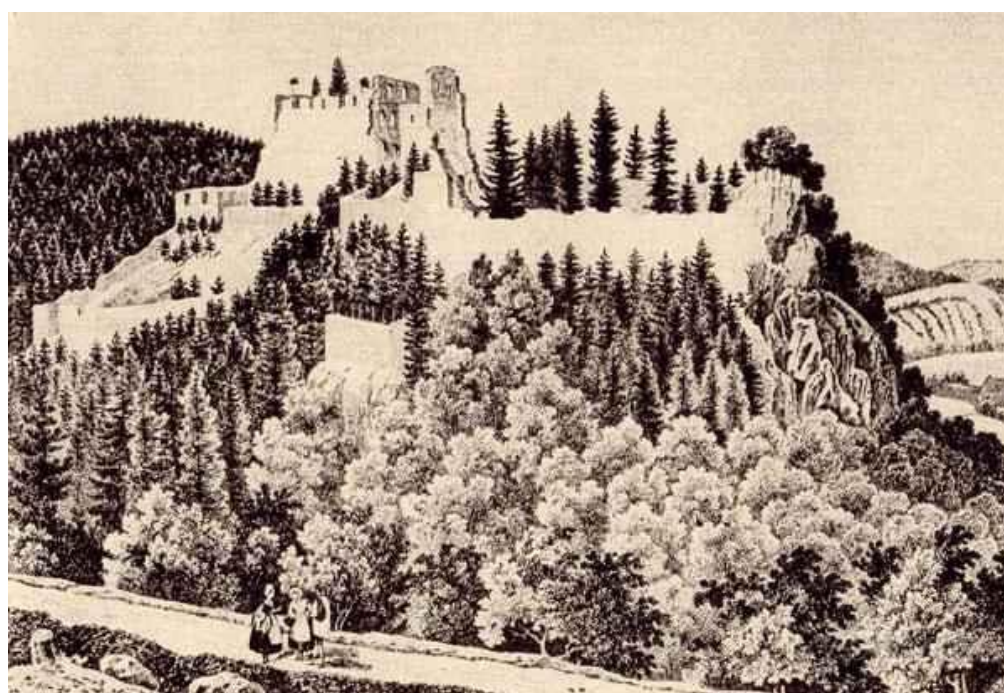
13. Půdorys 1. patra obytného jádra (podle D. Menclové)

14. Půdorys 2. Patra obytného jádra (podle D. Menclové)

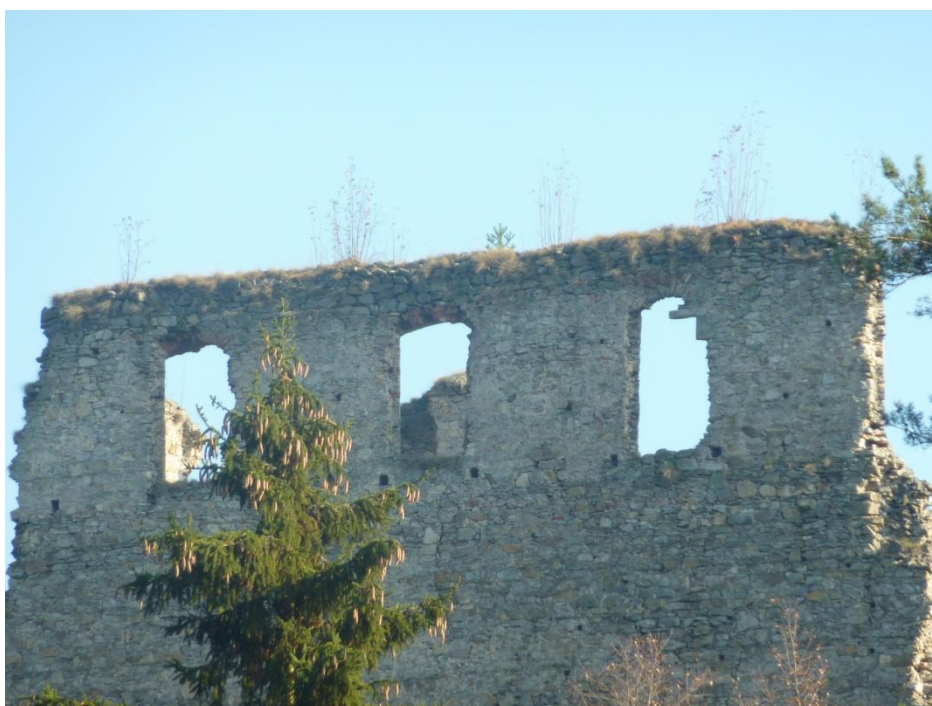
15. Půdorys 3. patra obytného jádra (podle D. Menclové)

16. Rytina podle obrazu F. A. Hebera z roku 1848

17. Hradní jádro

18. Detail západní zdi západního paláce s okny

19. Stěna západního paláce s pozůstatky po kamenném krbu

20. Jižní zeď hradního nádvoří

21. Stěna východního paláce (pohled od západu)

22. Detail omítnutí průjezdu

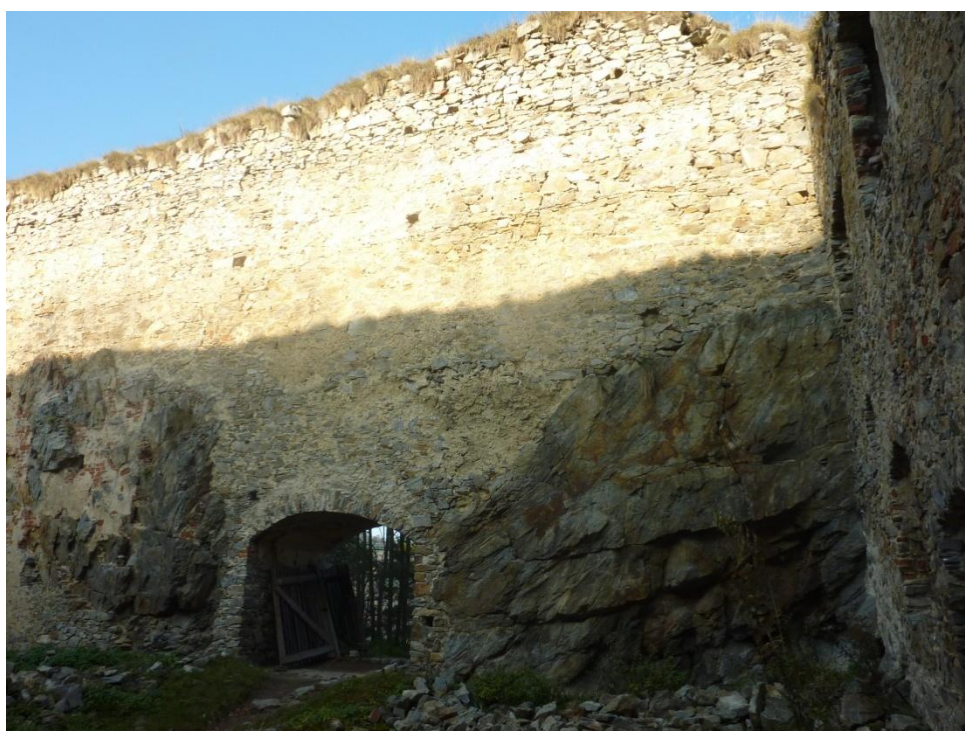
23. Zřícený východní palác

24. Střední obranná bašta

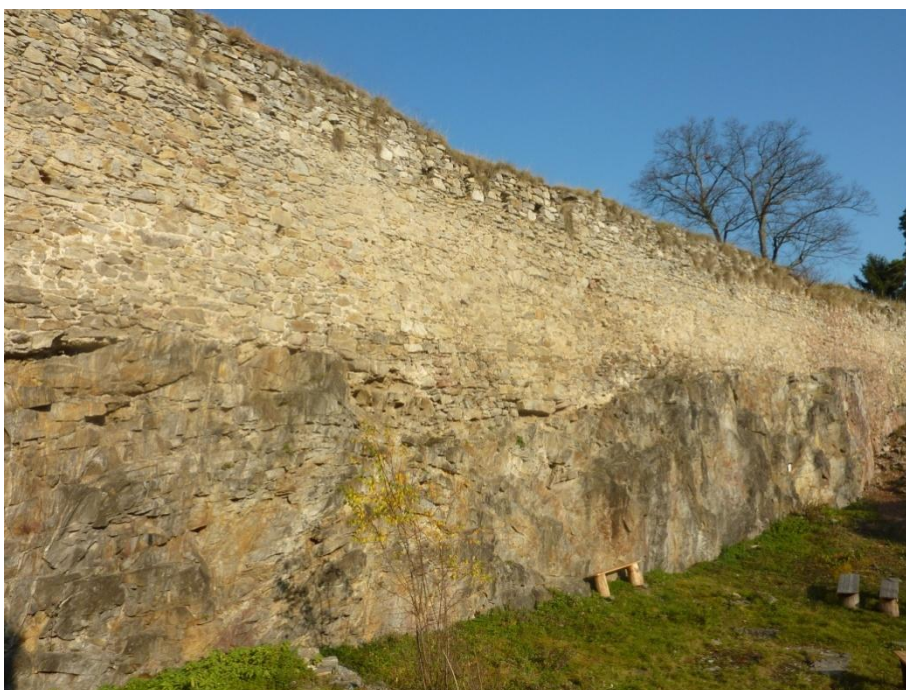
25. Východní obranná bašta

26. Skála v severní zdi nádvoří

27. Patrová budova

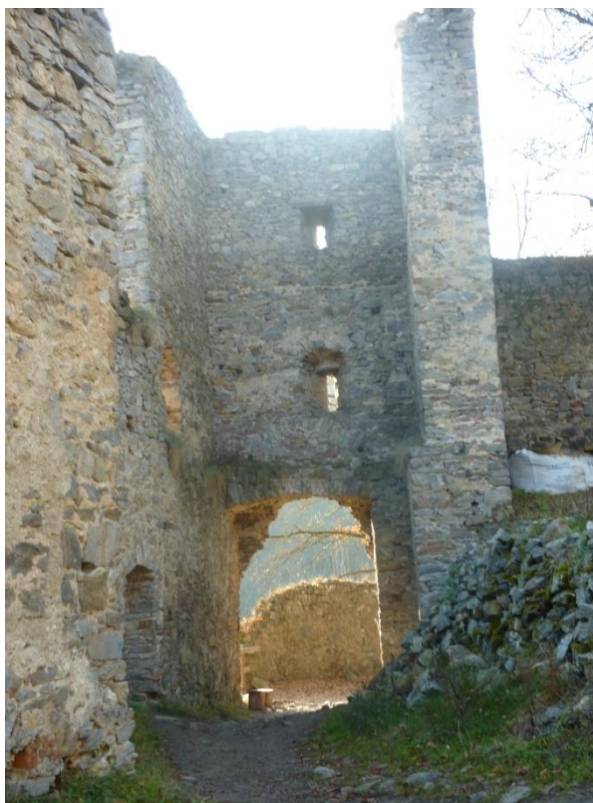
28. Severní zeď s vylámanou skálou

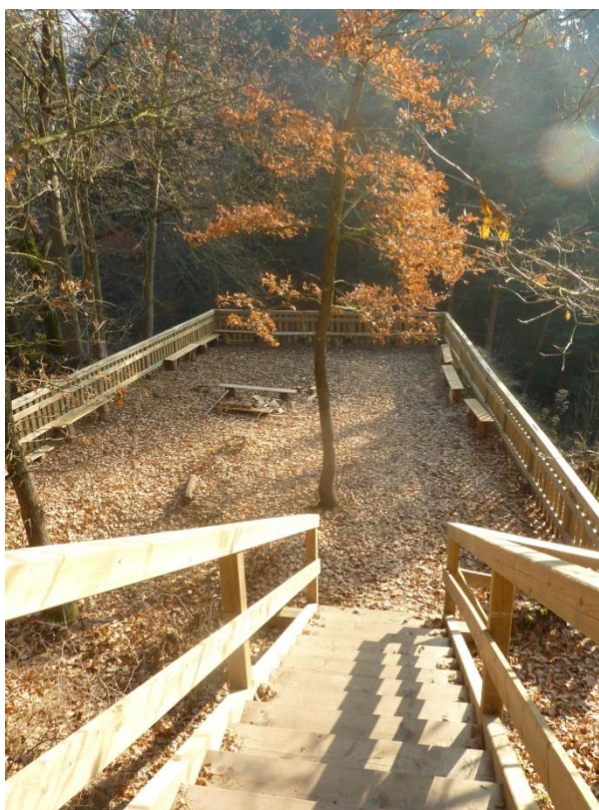
29. Strážní věž na východě

30. Hospodářské budovy

31. Vstupní brána do předhradí

32. Jižní dělostřelecká bašta

33. Brána s vrátnicí, vzadu vstupní brána do předhradí (pohled od západu)

34. Vstupní koridor

35. Vstupní brána do koridoru

36. V místě bývalého latránu (pohled na hrad od jihu)

37. Jižní dělостřelecká bašta